

ΘΩΜΑ ΑΜΠΑΤΖΗ

ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ
ΒΕΡΓΗΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΕΡΡΕΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 2009

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ " ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΛΗΝΟΣ "

Τμήμα Γενικής Αγωγής

Μάθημα : Γλωσσολογικές Διαστάσεις

Υπεύθυνος καθηγητής : Τσολάκης Χρίστος

**Θέμα εργασίας: Το γλωσσικό ιδίωμα της Βέργης
Σερρών**

Συντάκτης δάσκαλος: Αμπατζής Θωμάς

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2001**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ιστορικά στοιχεία-Ονομασία του χωριού.....	5
2. Ερμηνεία της λέξης Κοπάτσι.....	6
3. Πληθυσμός.....	7
4. Κάτοικοι-Καταγωγή.....	9
5. ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ.....	10
5.α Γενικά.....	10
5.β Χαρακτηριστικά του ιδιώματος.....	11
5.γ Γραμματική.....	13
6. ΛΕΞΙΚΟ.....	15
6.α Επιλογή υλικού.....	15
6.β Ετυμολογία λέξεων.....	15
6.γ Διάταξη λεξικού.....	15
6.δ Συντομογραφίες.....	16
7. ΤΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ.....	17
8. ΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ.....	61
9. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΓΗΣ.....	64
10. Συμπληρωματικά στοιχεία.....	69
11. Συμπεράσματα-Συγκρίσεις.....	70
12. Το ιδίωμα του Δημητρισίου.....	71
13. Το ιδίωμα της Αγίας Παρασκευής.....	71
14. Το ιδίωμα της Τερπνής-Νιγρίτας.....	71
15. Το ιδίωμα των Σερρών.....	72
16. Το ιδίωμα του Μελενίκου.....	73
17. Τα Ροδίτικα ιδιώματα.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	74

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Το χωριό **Βέργη** βρίσκεται στη ΝΔ περιοχή των **Σερρών**, χτισμένο στους πρόποδες του όρους **Βερτίσκου**. Απέχει από τη Νιγρίτα 11 χμ. και από τις Σέρρες 25 χμ.

Γύρω από το χωριό βρίσκονται σε απόσταση από 2 ως 5 χμ. τα χωριά Νικόκλεια, Αγία Παρασκευή, Σησαμιά, Λυγαριά, Δημητρίσι και Τριανταφυλλιές. Οι κάτοικοι τη **Βέργης** είχαν επικοινωνία και επαφές-ιδιαίτερα τα παλιά χρόνια - και με τα χωριά του όρους Βερτίσκου, Σοχό, Φλαμούρι, Βερτίσκο (Μπέρβα), Χωρούδα και Όσσα (Βισόκα).

Μέχρι το **1927** το χωριό ονομάζονταν **Κοπάτσι**. Στην κοινότητα **Κοπατσίου** υπάγονταν και οι τούρκικοι οικισμοί **Κοπάτς-ντερε** (κατοικούσαν **Κονιάρηδες** Τούρκοι), **Τζουμά-μαχαλάς**, **Μπαϊσιλί** και **Μαχμουτλί**.

Στην άκρη του χωριού, στη θέση «**Τζαμί**», υπήρχε μέχρι το 1923 τουρκομαχαλάς και δίπλα μαχαλάς με τουρκόγυφτους.

Το χωριό αναφέρεται για πρώτη φορά σε τουρκική απογραφή του **1466** με το όνομα **Κοπάτσι**.

Ο ιερέας της Νικόκλειας Αθανάσιος Οικονόμος αναφέρει 2 φορές το χωριό σε διπλότυπα με γάμους (**1880** και **1883**), με το όνομα «**Κοπάτζος**».

Το **1886** στους μητροπολιτικούς κώδικες που αναφέρει ο **Π. Παπαγεωργίου** στο βιβλίο του «*Αι Σέρραι και τα προάστια, τα περί τας Σέρρας και η μονή Ιωάννου του Προδρόμου*», το χωριό ονομάζεται «**Γκοπάτσι**».

Από το **1908** και μέχρι το **1927**, σ' όλες τις απογραφές το χωριό αναφέρεται σαν **Κοπάτσι**.

Το χωριό αναγνωρίστηκε επίσημα σαν **κοινότητα Κοπατσίου** με το **Β.Δ.** της **25-12-1919**, ΦΕΚ Α 2/1920. Μετονομάστηκε σε **κοινότητα Βέργης** με το Δ. της **28-12-1926** ΦΕΚ Α 7/1927.

Μέχρι το **1930** στην κοινότητα ανήκει και ο οικισμός **Τζουμά-Μαχαλά** και μέχρι το **1940** ο οικισμός **Κοπάτς-ντερέ**. Το **Κοπάτς-ντερέ** σήμερα είναι μια τοποθεσία αλλά το όνομά της μετεξελίχτηκε σε **Κουπάζ-ντερέ**.

Η μετονομασία του χωριού σε **Βέργη**, έγινε γιατί το **1918-19** ο Άγγλος **F. Welch** στα Βρετανικά Αρχεία **B.S.A.** και στο κεφάλαιο **Macedonia**

δημοσίευσε άρθρο όπου ταύτισε τα ερείπια του **Παλαιοχωρίου** που βρίσκονται Δ. του **Κοπατσίου** με την αρχαία **Βέργη** (ή **Βέργα**).

Ο **F. Welch** ήταν Άγγλος υπολοχαγός των αγγλικών μυστικών υπηρεσιών και κατά τη διάρκεια του **Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1916-18)** ήρθε στην περιοχή με τους Άγγλους στρατιώτες, αλλά αφιερώθηκε σε αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή της **Βέργης**, του **Αχινού** και του **Στρυμονικού**.

2. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ ΚΟΠΑΤΣΙ

Στα **τουρκικά** η λέξη **Κοπάτσι** δε σημαίνει τίποτα.

Ο φιλόλογος καθηγητής **Ευάγγ. Παπαθανασίου** υποστηρίζει ότι είναι λέξη ελληνική και προέρχεται από το ρήμα **κοπάζω** (**κοπάζει** ο άνεμος στην περιοχή). Πιθανόν να επηρεάστηκε από την παραφθορά της τοποθεσίας **Κοπάτς-ντερέ** σε **Κουπάζ-ντερέ**. **Κοπάτς-ντερέ** στα τουρκικά σημαίνει ρέμα του **Κοπατσίου**. Άρα ο οικισμός **Κοπάτσι** είναι αρχαιότερος του οικισμού **Κοπάτς-ντερέ**.

Ο γλωσσολόγος **Αλεξιάδης** υποστηρίζει ότι η λέξη είναι λατινική και ανήκει στην ίδια οικογένεια με τις λέξεις **κούπα** και **κιούπι**, η δε κατάληξη **-τσι** δείχνει αυτόν που κάνει ή πουλάει κάτι.

Στα σλάβικα **Korati** σημαίνει σκάβω (**κοπάτσι** είναι αυτός που σκάβει, ο σκαφτιάς).

Στα βουλγάρικα **κοπάτσι** είναι ο **κασμάς**, η **σκαπάνη**. Σε χάρτες της Νομαρχίας Σερρών ο **Κουπατσινός** ποταμός αναφέρεται σαν «ρέμα **Σκαπάνη**» και το χωριό **Κοπάτς-ντερέ** σαν «ερείπια **Σκαπάνης**».

Στη Κοζάνη «**κοπατσερή**» λένε το σκαλιστήρι.

Στα βλάχικα, που είναι λατινογενής γλώσσα, **κοπάτσι** σημαίνει ξύλο, δέντρο, βελανιδιά. **Κουπατσιάρης** είναι ο ξυλοκόπος.

Στις περιοχές του Πάικου και των Γρεβενών **κουπάτσια** λένε τις χαμηλές βελανιδιές. Στα Γρεβενά τις μικρές βελανιδιές τις λένε και «**κλαδιά**» όπως και στη **Βέργη**.

Κουπατσιάρηδες ή **Κουπατσιαρέοι** λέγονται επίσης οι **Βλάχοι** των **πεδινών**. Στα βουνά των Γρεβενών σε χαμηλό υψόμετρο βρίσκονται τα

Κουπατσαροχώρια σε αντίθεση με τα Βλαχοχώρια που βρίσκονται ψηλότερα.

Οι Βλάχοι (Αρομούνιοι) αποκαλούσαν **Κουπατσιάρηδες** τους κατοίκους των περισσότερων χωριών ανατολικά της Αβδέλλας, τα ρούχα των οποίων ήταν ίδια σχεδόν με των Βλάχων και τους οποίους θεωρούσαν σαν αρχαίους **Βλάχους εξελληνισμένους**. Στα δάση τους από βελανιδιές (**κουπάτσια**) δούλευαν οι ίδιοι κι απ' αυτό προήλθε το όνομά τους.

Στην Ήπειρο **κοπάτσε** λέγεται το κοντόξυλο και μεταφορικά ο ξυλοδαρμός. Στο Μέτσοβο οι Βλάχοι **κουπάτσια** λένε τις **βέργες** που κόβουν απ' το δάσος για να τις βάλουν στις φασολιές σαν στηρίγματα.

Αν οι πρώτοι κάτοικοι του **Κουπατσίου** γνώριζαν την βλάχικη γλώσσα κι αν ήξεραν ότι τα ερείπια στο **Παλιοχώρι** ήταν η αρχαία **Βέργη (Βέργα)** τότε η τελευταία εξήγηση ίσως είναι η πιο πιθανή.

Στη γλώσσα των τσιγγάνων (Ρομά) **κοπάτσι** είναι το **δέντρο**. Το χωριό είχε παλιά τσιγγάνους. Από παλιά επίσης δέσποζε στο χωριό ένα μεγάλο **καραγάτσι** που οι παππούδες μας το ονόμασαν «**Ψηλό Δέντρο**». Μπορεί λοιπόν εξαιτίας του Ψηλού Δέντρου να πήρε το χωριό το όνομα **Κοπάτσι**.

3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Η εξέλιξη του πληθυσμού του χωριού και των οικισμών του έχει ως εξής:

1466 - Κοπάτσι	Οικογένειες χριστιανών.....	46
	Οικογένειες μουσουλμάνων.....	6
	Χήρες.....	9
	Ανύπαντροι.....	9
1886 - Γκοπάτσι	Χριστιανοί.....	300
	Τούρκοι.....	150
1908 - Κοπάτσι	Έλληνες Ορθόδοξοι.....	250
	Μουσουλμάνοι.....	75
Τζουμά-μαχαλά	«»	40
Μαχμουτλί	«»	140

Μπαϊσλί (Μπασασλί)..	«»	130
Κοπάτς-ντερέ.....	«»	160
1912 - Κοπάτσι.....	Έλληνες Ορθόδοξοι	334
	Μουσουλμάνοι.....	54
Μαχμουτλί.....	«»	290
Μπεασλί.....	«.»	271
Κοπάτς-ντερέ.....	«.»	133
1913 - Κοπάτσι.....	σύνολο	394
1915 (Αύγουστος) -Κοπάτσι.....	Έλληνες.....	410
	Έλληνες πρόσφυγες.....	62
	Μωαμεθανοί.....	52
Μαχμουτλί	Μωαμεθανοί.....	236
Μπεασλί.....	Έλληνες πρόσφυγες.....	140
Κοπάτς-ντερέ.....	Μωαμεθανοί.....	100
	Έλληνες.....	130
1920 - Κοπάτσι		481
Κοπάτς-ντερέ.....		148
1928 - Βέργη (Κοπάτσι).....		667
Κοπάτς-ντερέ.....		48
Παρχάρι (Τζουμά-μαχαλά).....		116
1930 - Βέργη	(σύνολο)..	667
	Άρρενες.....	366
Κοπάτς-ντερέ και Παρχάρι...σύνολο....		184
	Άρρενες.....	82
1940 - Βέργη		886

1951 - Βέργη	976
1961 - Βέργη	1168
1971 - Βέργη	1203
1981 - Βέργη	1155
1991 - Βέργη	1028
2001 – Βέργη	1279

4. ΚΑΤΟΙΚΟΙ-ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Το χωριό μπορεί να αναφέρεται από τον 15^ο αιώνα αλλά οι ντόπιοι κάτοικοι πρέπει να εγκαταστάθηκαν εκεί το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα. Δηλαδή γύρω στα **1820** ή **1830** όταν, λόγω της επανάστασης του 1821, πολλοί Έλληνες μετακινήθηκαν σε άλλες περιοχές.

Μέχρι το **1850** λοιπόν το χωριό κατοικούνταν από τους απογόνους των πρώτων αποίκων που ήταν 30 περίπου στον αριθμό και κατάγονταν από τη **Θεσσαλία**, την **Ήπειρο**, τη **Χαλκιδική**, τη **Κοζάνη** και την **Κατερίνη**. Σ' αυτούς προστέθηκαν και άλλοι 9 το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, που ήρθαν σαν γαμπροί ή σαν νέοι άποικοι από τα γύρω χωριά (**Νικόκλεια**, **Σησαμιά**, **Δημητρίσι**, **Θολός**, **Σοχός**, **Απιδιές**).

Από το **1900** μέχρι το **1920** έρχονται άλλοι 4 γαμπροί από τα γύρω χωριά (**Δημητρίσι**, **Νικόκλεια**, **Σησαμιά**).

Στα **1913** έρχεται στο χωριό ο πρώτος πρόσφυγας απ' τον **Πόντο**, που λιποτάκτησε από τον τουρκικό στρατό όπου υπηρετούσε. Μετά από λίγο έρχεται και η οικογένειά του.

Στα **1918** εγκαθίστανται στο χωριό δυο οικογένειες από τη **Θράκη**.

Το **1923** φτάνουν στο χωριό **15** οικογένειες **προσφύγων** από τον **Πόντο**, τη **Θράκη** και τη **Μ. Ασία**. Την ίδια χρονιά οικογένειες προσφύγων εγκαθίστανται στα σπίτια των **Τούρκων** στο **Κοπάτς-ντερέ** και στον **Τζουμά-μαχαλά**.

Την δεκαετία **1930-40** οι πρόσφυγες εγκαταλείπουν τα χωριά αυτά. Πέντε οικογένειες από το **Κοπάτς-ντερέ** μετακομίζουν στη **Βέργη**.

Το **1936** έρχεται από τις **Σέρρες** για να δουλέψει το νερόμυλο ένας πρόσφυγας και παραμένει στο χωριό.

Από το **1935-50** έρχονται στο χωριό 4 οικογένειες από τη **Μπέρβα (Βερτίσκο)** και τη **Χωρούδα**.

Τη δεκαετία **1940-50** εγκαθίστανται στο χωριό 2 οικογένειες προσφύγων (ποντιακής καταγωγής) από τη **Δράμα** και μια οικογένεια **Βλάχων** από τη **Βλάστη Κοζάνης**.

5. ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

5.α Γενικά

Ο τόπος καταγωγής των πρώτων κατοίκων της **Βέργης** μας φανερώνει ότι τα ιδιώματά τους δεν διέφεραν πολύ μιας και ανήκαν στη μεγάλη ομάδα των **δυτικών ιδιωμάτων**. Στη συνέχεια μέχρι το **1923** διαμορφώθηκε στη σημερινή του μορφή, με την επίδραση της γλώσσας των κατοίκων των γύρω χωριών, της **τουρκικής** και της **βουλγαρικής** γλώσσας.

Ο ερχομός των προσφύγων δεν επηρέασε σχεδόν καθόλου το ιδίωμα των ντόπιων. Αφενός γιατί οι πρόσφυγες ήταν ολιγάριθμοι και αφετέρου γιατί δεν συσχετιζόνταν μαζί τους. Μέχρι τη δεκαετία του 60 ήταν αδιανόητο να νυμφευτεί κάποιος προσφυγοπούλα ή και το αντίθετο. Επίσης οι οικογένειες των Ποντίων ήταν ολιγάριθμες με αποτέλεσμα τα ποντιακά να μη μιλιούνται καθόλου στο χωριό.

Μέχρι τη δεκαετία του 80 ζούσαν γέροντες οι οποίοι γνώριζαν και μιλούσαν **ελληνικά**, **τουρκικά** και **βουλγαρικά**. Τη διετία **1916-18** στη διάρκεια της παραμονής των **Άγγλων** στο χωριό, έμαθαν και λίγα αγγλικά.

Η θέση του χωριού μακριά από μεγάλα αστικά κέντρα και έξω από τον οδικό άξονα **Νιγρίτας - Θεσσαλονίκης**, και η μικρή μετανάστευση των κατοίκων συνέβαλε στη διατήρηση του ιδιώματος μέχρι τη δεκαετία του 70. Οι περισσότερες από τις λέξεις που καταγράφονται μιλιούνται μέχρι σήμερα, ιδιαίτερα από τους ενήλικες.

5.β Χαρακτηριστικά του ιδιώματος

Το **1968** ο **Νικόλαος Κοντοσόπουλος** σε γλωσσολογική εργασία του κατέδειξε ότι στο **Νομό Σερρών** υπάρχουν πέντε γεωγραφικές περιοχές γηγενών ιδιωμάτων:

- 1) η πόλη των Σερρών, 2) η περιοχή των Δαρνακοχωριών, 3) η περιοχή της Αλιστράτης και των γύρω χωριών, 4) η περιοχή των χωριών των υπωρειών του Παγγαίου και 5) η **επαρχία Βισαλτίας με κέντρο την πόλη της Νιγρίτας**.

Το ιδίωμα της **Βέργης** βασικά μοιάζει προς το της **Νιγρίτας** και των άλλων χωριών γηγενούς πληθυσμού της **Βισαλτίας**. Με την επίδραση της κοινής νεοελληνικής και εξαιτίας της αλλαγής της ζωής των κατοίκων, το παλιό τοπικό λεξιλόγιο έχει αλλάξει. Διατηρείται όμως αρκετά καλά στους παλιότερους. Διατηρείται επίσης και η ιδιωματική προφορά.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι τα εξής:

- 1) Πτώση του **πρωταρχικού άτονου τελικού ι** και των **άτονων ι** και ου στη μέση των λέξεων: π.χ. πουρνάρ(ι), αρνίθ(ι) και σκ(υ)λί, π(ου)λί.
- 2) Μετατροπή του **άτονου e** σε **ι** και του **ο** σε **ου**. π.χ. χαίριτι, λύκουσ.
- 3) **Ατελής συνίζηση** μεταξύ ρ ή σ ή δ ή θ και τονισμένου α: π.χ. κираσ(ι)ά, χιρ(ι)ά, κριθαρ(ι)ά, μουσκαβδ(ι)ά, γρουθ(ι)ά αντί κираσ(ι)ά, χιργιά, κριθαργιά, μουσκαβδγιά, γρουθ(ι)ά.
- 4) Διατήρηση του **τουρκικού φθόγγου ι** σε τουρκικές λέξεις: π.χ. μπακ(ι)ρια, ουνταλ(ι)κ(ι), καϊνλ(ι)κ(ι), κ(ι)ημάς.
- 5) Τα **μεσοφωνηεντικά χ και σ** χάνονται όταν τονίζεται το προηγούμενο φωνήεν (το σ μεταφέρεται στο καταληκτικό ς): π.χ. έυσα (αντί έχυσα), Θανάησς (αντί Θανάσης), δα μπουρέειςς να πιράειςς (αντί θα μπορέσεις να περάσεις).
- 6) Το **ζ και το σ** στην ονομαστική των ονομάτων και στο β' πρόσωπο του ενικού στον ενεστώτα, μεταφέρεται πριν το ς της κατάληξης: π.χ. γρουσούηζς (αντί γρουσουζης), Θανάησς (αντί Θανάσης), βάειζς (αντί βάζεις), λύεισς (αντί λύσεις).
- 7) **Μετατροπή του δ σε θ** μετά από την αποβολή του άτονου ι που υπάρχει ανάμεσά τους: π.χ. θ'κό μ' (δικό μου), μυρουθ'κό (μυρωδικό).

- 8) **Ανάπτυξη τ μεταξύ λ και σ ή ν και σ, ή ρ και σ, στη θέση του άτονου ι** που αποβάλλεται: π.χ. μέλ'τσα (μέλισσα), αλ'τσίδα (αλυσίδα), δίν'τς (δίνεις), πλέν'τς (πλένεις), γύρ'τσα (γύρισα).
- 9) **Ανάπτυξη του ν** μέσα σε αντωνυμίες ή επίθετα: π.χ. τόσοι πουλλνοί (τόσοι πολλοί).
- 10) Το **αρσενικό και το θηλυκό άρθρο** στην ονομαστική παραλείπονται. Χρησιμοποιούνται σπάνια: π.χ. Ποιος ήρτι; -Θανάησ. Γέντσι κατσίκα μας. Κιρασιά τσακίσκι.
- 11) Το **ι αποβάλλεται** στην ονομαστική του πληθυντικού σε ονόματα που λήγουν σε -λια: π.χ. ιλιά - ιλές, τζιρτζιλιά - τζιρτζιλές.
- 12) Το **μελλοντικό μόριο θα** παρουσιάζεται σαν **δα**: π.χ. θα δω - δα διώ.
- 13) Τα **υποκοριστικά** σχηματίζονται σε **-ούδι** ή **-ούδα**. π.χ. πιδοúδι, κουρτσούδι, πασχαλούδα, πλαδούδα. Μερικά μόνο σε -έλι, όπως πιδαρέλι, κουρτσαρέλι, γιουφτέλι, τζιτζιβέλι.
- 14) **Τροπή του γ σε γκ** μερικές φορές: π.χ. γκέφυρα (γέφυρα), γκαβγκίζ' (γαβγίζει), γκλάρους (γλάρος).
- 15) **Πρόσθεση αρκτικού -α** σε πολλές λέξεις: π.χ. αβδέλλα, ακάθαρμα, ακόλλα, αμασχάλη, αχέλι, αχιλώνα, αντρέπουμι.
- 16) **Αφαίρεση του αρκτικού -α**: π.χ. 'κόμα (ακόμα), 'στράφτει (αστράφτει).
- 17) **Ανάπτυξη ημιφώνου ι** πριν από αρκτικό τονισμένο ε: π.χ. ιέλα (ή ιάλα), ιένα, ιέρχιτι (αντί έλα, ένα, έρχεται).
- 18) Οι **φθόγγοι λ και ν τρέπονται σε λι και νι** πριν από το **τονισμένο ε**: π.χ. κανιένας, γυνιέκα, Ιλιέν', πλιένου (αντί κανένας, γυναίκα, Ελένη, πλένω).
- 19) **Παράλειψη της συλλαβής τι** : δαχλίδι (δαχτυλίδι), νησκός (νηστικός), δάχλου (δάχτυλο).

5.γ Γραμματική

ΚΛΙΣΗ ΑΡΘΡΩΝ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Αρσενικό

Θηλυκό

Ενικός αριθμός

Όνομ. Λύκος πέρασι απού δω.	Κιρασιά ξηράθκι.
Γεν. Του λύκου του τομάρι.	Σ' κιρασιάς τα φύλλα ξηράθκαν.
Αιτ. Φουβάμι του λύκου .	Την έκουψαν την κιρασιά .

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ. Λύκ(οι) έφαγαν τρία αρνιά.	Κιρασιές ξηράθκαν.
Γεν. Τα τουμάρια απού σ' λύκ(οι) τα πούλτσα. Τα φύλλα απού σ' κιρασιές .	
Αιτ. Σ' λύκ(οι) να σ' φουβάσι..	Σ' κιρασιές σ' έκοψα.

Ουδέτερο

Αρσενικό

Θηλυκό

Ενικός αριθμός

Όνομ. Του δουκράνι τσακίσκει.	Αδιρφό μ'.	Αδιρφή μ'.
Γεν. Τα χαχάλια απ' του δουκράνι .	Τ' αδιρφού μ'.	Τς αδιρφή μ'.
Αιτ. Μ' έφιρι του δουκράνι .	Τουν αδιρφό μ'.	Την αδιρφή μ'.

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ. Τα δουκράνια έσπασαν.	Τα αδέρφια μ'.	Αδιρφέ μ'.
Γεν. Τα στειλιάρια απ' τα δουκράνια .	Απ' τα αδέρφια μ'.	Απ' σ' αδιρφέ μ'.
Αιτ. Έδουσα τα δουκράνια .	Τα αδέρφια μ'.	Σ' αδιρφέ μ'.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Στην ονομαστική του ενικού και του πληθυντικού σπάνια συναντούνται τα αρσενικά και τα θηλυκά άρθρα. Τα άρθρα τους, της, τις συναντούνται ως σ' ή τ'ς ή τς. Π.χ. η γενική της γίδας μπορεί να γίνει σ' γίδας, τ'ς γίδας, τς γίδας, με πιο συνηθισμένο τον πρώτο τύπο. Στην κλίση των φράσεων ο αδερφός μου και η αδερφή μου, παρατηρούμε ότι το τελικό –ς φεύγει όταν ακολουθούν αντωνυμίες. Όπως επίσης: Αυτός μπαζές είναι θ'κό μ'. Σε άλλες περιπτώσεις παραμένει. Π.χ. Ου αδιρφός τον αδιρφό να αγαπάει. Αδιρφές του Κώτσιου είν' αυτές.

ΡΗΜΑΤΑ

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας Παρατατικός Μ. Στιγμιαίος Αόριστος

Προστακτική

ξύνου	έξυνα	δα ξύσου	έξυσα	<u>Ενεστώτα</u>	<u>Αορίστου</u>
ξύντς	έξυνης	δα ξύειςς	έξυσις	ξύνι	ξύσι
ξύν(ει)	έξυνη	δα ξύσ(ει)	έξυσι	ξύντι	ξύστι
ξύνουμι	έξυναμι	δα ξύσουμι	έξυσαμι		
ξύντι	έξυντι	δα ξύστι	έξυστι		
ξύνουν	έξυναν	δα ξύσουν	έξυσαν		

Παθητική φωνή

<u>Ενεστώτας</u>	<u>Παρατατικός</u>	<u>Μ. Στιγμιαίος</u>	<u>Αόριστος</u>	<u>Προστακτική</u>
ξύνουμι	ξύνουμαν	δα ξυστώ	ξύθκα (ή ξύσκα)	<u>Ενεστώτα</u>
ξύνισι	ξύνουσαν	δα ξυστείς	ξύθκις	--
ξύνιτι	ξύνουνταν	δα ξυστεί	ξύθκι	<u>Αορίστου</u>
ξύνουμιστι	ξύνουμασταν	δα ξυστούμι	ξύθκαμι	ξυστούς
ξύνιστι	ξύνουσασταν	δα ξυστείτι	ξύθκατι	ξυστείτι
ξύνουντι	ξύνουνταν	δα ξυστούν	ξύθκαν	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Στην ενεργητική φωνή, στον παρατατικό και στον αόριστο, στο α' και β' πρόσωπο του πληθυντικού, η αύξηση παραμένει όπως και ο τόνος, παρόλο που είναι στην προπροπαραλήγουσα. Το ίδιο φαινόμενο με τον τόνο συμβαίνει και στον ενεστώτα και τον παρατατικό της παθητικής φωνής.

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

κόβου, έκουβα, δα κόψου, έκουπα – κόβουμι, κόβουμαν, δα κουπώ, κόπκα
ρίχνου, έριχνα, δα ρίξου, έριξα – ρίχνουμι, ρίχνουμαν, δα ριχτώ, ρίθκα
αγαπώ, αγαπούσα, αγάπ'σα – αγαπιέμι, αγαπιέμαν, αγαπήθκα
ψιχαλίζ(ει), ψιχάλιζι, δα ψιχαλίξ(ει), ψιχάλιξι.

6. ΛΕΞΙΚΟ

6.α ΕΠΙΛΟΓΗ ΥΛΙΚΟΥ

Ο γενικός κανόνας για την επιλογή και την καταγραφή μιας λέξης στο λεξικό ήταν να μην υπήρχε καταχωρημένη στο **Λεξικό του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη**.

Ο **κανόνας δεν εφαρμόστηκε** α) σε λέξεις που προέρχονται από την αρχαία ελληνική π.χ. θύρα β) σε λέξεις που έχουν διαφορετική σημασία από αυτή που αναγράφεται στο Λεξικό π.χ. παπαρούνα = ο μοβ κρίνος γ) σε λέξεις που διαφέρουν κατά δύο φωνήεντα ή κατά ένα σύμφωνο π.χ. πατούνα = πατούσα, κουκουράντζι = κακαράντζα.

Οι άλλες λέξεις που βρίσκονται και στο **Λεξικό Τριανταφυλλίδη** καταγράφηκαν σε ξεχωριστό κεφάλαιο.

6.β ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΛΕΞΕΩΝ

Παρόλο που δε ζητήθηκε επιχειρήθηκε η προέλευση των λέξεων για προσωπικούς λόγους από διάφορα λεξικά με ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Η δυσκολία ήταν στην εύρεση λέξεων από το **τουρκικό** και το **βουλγαρικό λεξικό** πρώτον γιατί ο γράφων δεν είναι γνώστης των δύο γλωσσών και δεύτερον γιατί πολλές λέξεις έχουν διαφοροποιηθεί με το πέρασμα των χρόνων. Σε πολλές λέξεις υπάρχει απλή αναφορά της προέλευσης π.χ. (βουλ.) ή (τουρκ.) όπως κάνει ο **N. Ανδριώτης** στο λεξικό του **Μελενίκου** ή ο **N. Κοντοσόπουλος** στην εργασία του για το **ιδίωμα του Δημητρισίου**.

6.γ ΔΙΑΤΑΞΗ ΛΕΞΙΚΟΥ

Οι λέξεις παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά. Το ι της ατελούς συνίζησης δεν είναι σε παρένθεση για να μην υπάρχει πρόβλημα. Π.χ. αμπόλι αντί αμπόλ(ι), αφέντης αντί αφέντ'ς. Άλλα ρήματα γράφονται όπως προφέρονται κι άλλα κανονικά π.χ. αρατίζω, γιώνω, κατσαρώνου (αντί κατσαρώνω), κινώνου (αντί κενώνω), λαμώνουμι (αντί λαμώνομαι).

Μετά το ίσον ακολουθεί η εξήγηση της λέξης και με πλάγια γράμματα σε πολλές δύσχρηστες λέξεις, υπάρχει ιδιωματική φράση με την λέξη αυτή. Μέσα στην παρένθεση υπάρχει η ετυμολογία της λέξης. Και στις αρχαίες λέξεις εφαρμόστηκε το μονοτονικό σύστημα.

6.δ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

αγγλ. = αγγλικός, -ή, -ό

αναγρ. = αναγραμματισμός

αόρ. = αόριστος

αρχ. = αρχαίο ελληνικό

λατ. = λατινικός, -ή, -ό

μσν. = μεσαιωνικός, -ή, -ό

μτγν. = μεταγενέστερο

μτφ. = μεταφορικά

βεν. = βενετικός, -ή, -ό	πληθ. = πληθυντικός
βλ. = βλέπε	προστ. = προστακτική
βλάχ. = βλάχικος, -η, -ο	ρουμ. = ρουμανικός, -ή, -ό
βουλ. = βουλγαρικός, -ή, -ό	σέρβ. = σέρβικος, -η, -ο
γαλ. = γαλλικός, -ή, -ό	σλαβ. = σλάβικος, -η, -ο
γεν. = γενική πτώση	τουρκ. = τουρκικός, -ή, -ό
δωρ. = δωρικός, -ή, -ό	Τριαντ. = Λεξικό Τριανταφυλλίδη
ελνστ. = ελληνιστικός, -ή, ό	B. = Βέργη
επ. = επίθετο	P. = Ρόδος
ηχομ. = ηχομιμητική λέξη	
ιταλ. = ιταλικός, -ή, -ό	

7. ΤΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ

A

α! = ορίστε.

αγγειά, τα = πιατικά, κουζινικά, ταψιά, καζάνια κλπ. (αρχ. αγγείον)

Αγέλη, η = τοποθεσία όπου συγκεντρώνονταν τα γελάδια του χωριού.

αγέλη, η = κοπάδι γελαδιών. (αρχ. αγέλη)

αγούλα, = χυλός, φαγητό με βάση το αλεύρι. (λατ. a + gula = οισοφάγος)

αγριά, η = η αγριάδα. (μσν αγριάδα < άγριος)

αγρο- ή **αγρου-** = σαν πρώτο συνθετικό σημαίνει άγριος. (αγρόγρουνου)

αγρουγιόλαφου, το = αγριοβρώμη. (τουρκ. yulaf = βρώμη)

άγρους, ο = ο άγουρος. (μσν. άγουρος < ελνστ άωρος)

αγρουσούσαμου, το = φυτό πούδες.

άζμπα = άραγε. (τουρκ. acaba = άραγε)

αϊλιακλούκι, το = ευκαιρία, καθισιό.

αϊλιάκουσ, ο = αυτός που κάθεται, ο χασομέρης. (τουρκ. aylak)

ακέριους, ο = ολόκληρος.(αρχ. ακέραιος)

άκλουθου, το = το ύστερο, ο πλακούντας. (αρχ. άκλωστον ή ακόλουθον)

αλαμπουμπούνα, η = φασαρία, πόλεμος.

αλάν ντουφάν = άνω κάτω.

άλας, το = αλάτι. (αρχ. άλας)

αλέσματα, τα = καρποί δημητριακών. (μσν. άλεσμα < αρχ. αλέθω, αλέσσω)

αλέστα = άνω κάτω. *Στο δωμάτιο ήταν όλα αλέστα.* (ιταλ. alla lesta)

αμπόλι, το = εμβόλιο.

αμπρέ = προσφώνηση γυναίκας προς άντρα.

αναγκαίου, το = αποχωρητήριο. (αρχ. αναγκαίος)

αναγκώνας, ο = ο αγκώνας.

ανάικουρα, τα = είδος δαμάσκηνων μικρού μεγέθους.

ανάμα, το = η μεταλαβιά, το νάμα. (αρχ. νάμα < νάω = ρέω)

αντάσι, το = φίλος, συνονόματος. (τουρκ. adas = ομώνυμος)

αντί, το = εξάρτημα του αργαλειού. (αρχ. αντίον)

αντρί, το = εξάρτημα του ζυγού του κάρου, πίρος.

αντρίκειους, ο = 1. αρσενικός 2. αντρικός. *Κατσίκα μας γέντσι τρία κατσικούδια. Δυο αντρίκεια κι ένα γυναίκειου.*

αξάς, ο = ο εξάδερφος. (αξάδερφος)

αξούγκι, το, = η αξουγκιά.

αξουγκιά, η = λίπος από κατσίκα ή πρόβατο που χρησιμοποιούνταν σαν γιατρικό. (ελνστ. οξύγγιον, αξύγγιον, αξούγγιον, αξουγγία, λατ. axungia)

απιδιά, η = αχλαδιά με μικρούς στρόγγυλους καρπούς. (μσν. απιδιά , αρχ. άπιον)

απουλνώ, ρ. = αμολώ, αφήνω κάτι ελεύθερο. *Ικκλησία απόλκι. Απόλκι του σκλι να ξιμουδιάσ(ει). Νιρουλάς απόλκι του νιρό να πουτίσουμι. Του καραγάσ(ι) απόλκι φύλλα ξανά.* (αρχ. απολύω)

αραδίζω, ρ. = περπατώ, βαδίζω. *Αι, Κώτσιου. Αράδζι, μη σταματάς.*

αραλαντίζω, ρ. = διώχνω. *Αραλάντσει τουν γρήγουρα.* (τουρκ. aralanmak = φεύγω, αφήνω).

αραμπάιλου, το = δρόμος σε χωράφι που γίνεται από το πέρασμα των αραμπάδων.

αραμπάς, ο = κάρο φαρδύ που το σέρνουν βόδια ή αγελάδες. (τουρκ. araba)

αρατίζω, ρ. = εξαφανίζω. *Πού αρατίσκει κι αυτό του πιδί τώρα.* (αρχ. άρατος + ίζω)

αράψα, η = όνομα μαύρης αγελάδας. (τουρκ. Arab, ελνστ. Άραψ)

αργάζω, ρ. = θυμώνω με πειράγματα, τσατίζομαι. *-Μπαμπά μ' μι πήρι κινούρια τσιάντα. Να αργάειζς.* (αρχ. οργίζομαι)

αρίσι, το = το μακρύ ξύλο, μπροστά στο κάρο, όπου τοποθετείται ο ζυγός. (τουρκ. aris = ιστός)

αρμιά, η = το λάχανο τουρσί. (μσν. άρμη < αρχ. άλμη)

αρνίθα, η = κότα. (αρχ. όρνις)

αρνίθι, το = κότα.

άρτακ = αμάν. (τουρκ. artik = τέλος πάντων)

αρτίζω, ρ. = επαρκώ, ξέρω κάτι καλά και αποδίδω. *Τουν αρτίζει αυτή δλειά. Δεν τουν αρτίζει του φαί.*

ασκαίνομαι, ρ. = σιχαίνομαι. *Ασκαίνουμι να φάου σ' αυτό του πιάτου. Τόσου πουλύ βρουμούσαν τα ψάρια, που τ' ασκάθκα.* (αρχ. σικχός, μτγν σικχαίνομαι)

ασμάκι, το = έλος, βάλτος. (τουρκ. azmak = βούρκος από στάσιμα νερά)

ασπρουγανιάζω, ρ. = ασπρίζω πολύ.

ατσκαρνά = νηστικός. *Μην πίντς νιρό ατσκαρνά.* (τουρκ. az = νηστικός)

αυγατά, τα = η παρωτίτιδα, οι μαγουλάδες. (αρχ. ωόν, μσν. αυγό)

αφέντης, ο = προσφώνηση του κουινιάδου από τη νύφη. (αρχ. αυθέντης, μσν. αφέντης)

αφιγκριούμι, ρ. = αφουγκράζομαι. (μσν. αφουκρούμαι)

αφιριούμι, ρ. = αφαιρούμαι. (αρχ. αφαιρούμαι)

αφνός, ο = ο αχνός, ο ατμός.

αχλαντίζω, ρ. = αναστενάζω. (νηχομιμητική λέξη)

B

βαθιόστρατα, η = δρόμος μέσα σε χαράδρα. (βαθιά + στράτα)

βαλάνι, το = το βελανίδι. (αρχ. βάλανος, ελνστ. βαλανίδιον)

βαμβακίτσι, το = βρώσιμο αγριόχορτο. (βαμβάκι + τσι)

βαμπούλα, η = η νιφάδα του χιονιού.

βαράκι, το = λεπτό φύλλο χρυσού. (τουρκ. varak)

βασιλικάρης, ο = ο κρεμμυδοφάγος. (τρώει βασιλικό, αρχ. βασιλικός)

βασταγαριά, η = βέργα, ξύλο με διχάλα που το χρησιμοποιούσαν να στηρίζουν τα ξύλα στο γαϊδούρι όταν το φόρτωναν. (βασταγή, μsn. βαστώ < αρχ. βαστάζω)

βασινιά, η = ο βάτος.

βάτσινο, το = το βατόμουρο. (μγν. βάτινον < βάτος)

Βδομαδιά, η = έθιμο του αρραβώνα. Μετά τον αρραβώνα (15 μέρες και παραπάνω) πήγαιναν δώρα στη νύφη με σινιά (παπούτσια, φουστάνι, γλυκά, κουφέτα), έτρωγαν και στο τέλος η νύφη τους καρφίτσωνε στο πέτο λουλούδια ή βάγια με βαράκι, και αυτοί της έδιναν χρήματα.

βιλουνίτρα, η = μικρό επίμηκες ψάρι του γλυκού νερού. (μsn. βελόνιν , αρχ. βελόνη)

βίρα = συνέχεια, συχνά, όλο. *Κι αυτός βίρα κι έσκαβι.* (ιταλ. vira, προστ. τουνίγυε, γυρίζω, στρέφω το πλοίο)

βιράνκους, ο = ψεύτικος, αδύνατος. (τουρκ. vigan = ερείπιο, βουλγ. vighan = αδύνατος)

βιργί, το = μικρή βέργα που χρησιμοποιείται για το πλέξιμο κοφινιών. (μsn. βέργα < ιταλ. verga)

βίρους, ο = η ρουφήχτρα, το έλος. (σλαβ. vir > μsn. βιρός = τέλμα)

βνιά, η = βουνιά. (αρχ. βοών > βοωνία > βουνία)

βουδόγλωσσα, η = βρώσιμο αγριόχορτο. (αρχ. βούγλωσσον)

βούζα, η = η κοιλιά. (βουλ. buza, μάγουλο, παρειά)

βουργά = γοργά, γρήγορα.

βουρλίδα, η = η πλεξούδα. (μsn. βούρλον)

βράνα, η = η σιδερένια σβάρνα. (σλαβ. barna, βουλ. brana)

βρέμα, το = η βροχή, η υγρασία.

Γ

- γαδουρμέλτσα**, η = μεγάλη μαύρη αγριομέλισσα.
- γαλαζάδα** ή **γαλαζάρα**, η = το λουλάκι. (μσν. γαλάζιος)
- γαλατσίδα**, η = είδος ραδικιού. (αρχ. γάλα)
- γανάδα**, η = η σκουριά του χαλκού. (γανώνω)
- γανιάζου**, ρ. = αγανακτώ.
- γεννήματα**, τα = τα δημητριακά. (αρχ. γέννημα)
- γεύω**, ρ. = δοκιμάζω (το φαΐ). *Γέψι του φαΐ, κι άμα δε σ' αρέσει, μην τρως.* (αρχ. γεύομαι και γεύω)
- γιαβρί**, το = ο άφτερος νεοσσός. (τουρκ. γανγυ = νεογνό)
- γιαβρούδι**, το = το μικρό γιαβρί.
- γιαζίκ** = κρίμα. (τουρκ. yazik = κρίμα)
- γιαλαζάς**, ο = οι φλόγες της φωτιάς. (τουρκ. yalaza = φλόγα)
- γιαλντίζι**, το = το πρώτο φύλλο καπνού στο παστάλι. (τουρκ. yaldiz, επιχρύσωση)
- γιάμα** (βλ. μπάμπου γιάμα).
- γιαμάτσι**, το = μικρός γκρεμός, χωμάτινος βράχος. (τουρκ. yamaz, πλαγιά)
- γιανάτς**, το = ο γάντζος στα πλάγια του αραμπά απ' όπου περνάν τα σχοινιά όταν φορτώνουν.
- γιανίσκω**, ρ. = υγιάινω, γίνομαι καλά. *Του πουδάρι μ' πουνούσι, αλλά τώρα έγiani.* (αρχ. υγιάίνω)
- γιαντουρντώ**, ρ. = βάζω τα ζώα να βοσκήσουν φυτεμένο χωράφι, χωρίς την άδεια του νοικοκύρη. *Κάποιους μι τα κατσίκια τ', μας γιαντούρτσι σ' ιλιές. Του στίάρι μας στου μπαίρ, του γιαντούρτσαν.*
- γιαράδι**, το = πληγή, το καύκαλο της πληγής. (τουρκ. yara, πληγή)
- γιάσλα**, η = το παχνί. (βουλ. yiasla, παχνί)
- γιατάκι**, το = το μέρος που λουφάζει ο λαγός ή άλλο άγριο ζώο. (τουρκ. yatak, κλίνη, στρώμα)
- γιντζές** ή **γιουντζές**, ο = το τριφύλλι. (τουρκ. yonca, τριφύλλι)
- γιουλάφι**, το = η βρώμη. (τουρκ. yulaf)
- γιουρουντώ**, ρ. = ορμώ, πλησιάζω με φόρα. *Γιουρουντάει Γιαννάκους, κι του δίνει μια στην παραυτίδα.* (τουρκ. yügümeek, ξεκινώ για περπάτημα)
- γιώνω**, ρ. = λεκιάζω. (αρχ. ιός = σκουριά > ιώνω)

- γκαγκάρι** = το γαϊδουράγκαθο. (τουρκ. gaga, ραμφος πτηνού)
- γκαγκάτσια**, τα = σπυριά που βγάζουν μερικά ζώα στο στόμα.
- γκάζα**, η = το μούρο.
- γκάζι**, το = το πετρέλαιο. (γαλ. gaz)
- γκαζιά**, η = η μουριά.
- γκαϊλα**, η = η κάργα. (μσν. γαλίλα ή γαγύλα)
- γκαϊλές**, ο = βάσανο, φροντίδα, ανάγκη, στεναχώρια. (τουρκ. gaile)
- γκαϊρέτι** = δύναμη, προσπάθεια, υπομονή, ζήλος. (τουρκ. gayret)
- γκάλος**, ο = 1.πουλί, είδος κόρακα.2. η μεγάλη σωλήνα της γκάιντας που κρατά το ίσο. (ηχομ.)
- γκαμπαρντίζω** ή **καμπαρντίζω**, ρ. = περηφανεύομαι. – *Διες, τουν Κώτσιου πώς γκαμπαρντίζει, που πήρι κινούριου τραχτέρι.* (τουρκ. gabarmak, φουσκώνω)
- γκατζιόλι**, το = γαϊδούρι.
- γκιζγκιντζής**, ο = αυτός που τριγυρνά άσκοπα. (τουρκ. gezgin, gezkinci, ο αλήτης, ο τυχοδιώκτης)
- γκιζέρι**, το = η βόλτα.
- γκιζιρνώ**, ρ. = τριγυρίζω, περπατώ άσκοπα. *Τη Μιγάλη Παρασκιυή, γκιζιρνούσαμε τουν Ιπιτάφιου. Ιχτές γκιζέρτσα τ' αμπέλια.* (τουρκ. genzinmek, gezmek, περπατώ, περιφέρομαι)
- γκιόλι**, το = λιμούλα, μικρό έλος. (τουρκ. göl, λίμνη)
- γκιούζι**, το = το στήθος. (τουρκ. göğüs, στήθος)
- γκιουμές**, ο = πυκνή συστάδα δέντρων ή θάμνων.
- γκιουρέσι**, το = το πάλεμα. (τουρκ. güreş)
- γκιούρκου**, το = δροσερό, πυκνοφυτεμένο μέρος. (τουρκ. gürg, άφθονος)
- γκιουρλιντώ**, ρ. = χύνω (για υγρά). *Πρόσιχι, του γκιουρλέτσις του γάλα.* (ηχομ.)
- γκιουρλούκια**, τα = αγκάθια, βότανα, ντρίμες. (τουρκ. gürlük, αφθονία)
- γκιουφσιντώ**, ρ. = ξεφεύγω, λύνω, χαλαρώνω. *Γκιουφσέτσι του σκοινί να του λύσου. Κράτα του γιρά, μη σι γκιουφσιντήσ(ει).* (τουρκ. gevşemek, χαλαρώνω)
- γκιργκένι**, το = δέντρο του δάσους, ο γάβρος.
- γκιρλίκα**, η = η γκλίτσα.
- γκιρντίζομαι**, ρ. = καμαρώνω. – *Διες τουν πώς γκιρντίζιτι, που έβαλι κινούριου κουστούμ(ι).*

γκιτζέني ή γκιζέني, το = λαγουδάκι.
γκισίτι, το = δρομάκι.
γκλάρος, ο = ο πελαργός. (αρχ. λάρος > μτγ. γλάρος)
γκλέφαρο, το = το μέτωπο. (αρχ. βλέφαρον > γλέφαρο)
γκλιάγκουρας, ο = ο ψιλόλιγνος.
γκλός, ο = η χοντρή μπίλια.
γκλούτσκα, η = λόξυγκας. (ηχομ.)
γκόγκαλη, η = βρώσιμο αγριόχορτο.
γκον γκουλιάρης, ο = εντελώς γυμνός.
γκουγκουχτούρα, η = δεκοχτούρα. (ηχομ.)
γκουλιάρα, η = πίτα με αλεσμένο κολοκύθι, χωρίς φύλλα.
γκουλιάρης, ο = γυμνός. (βουλ. gol, γυμνός)
γκουλόπαρος, ο = ο ασαμάρωτος. (βουλ.)
γκουμπέλι, το = μικρός σωρός χόρτου. (βουλ. kyren, σωρός, θημωνιά)
γκουντουρντώ, ρ. = παλαβώνω. (τουρκ. kudurmak, εξαγριώνω)
γκούργκουλας, ο = ο λαιμός, ο οισοφάγος. (βλαχ. girlak, λάρυγγας)
γκουρνιτσιά, η = άγρια απιδιά, γκορτσιά. (βουλγ. gornica)
γκούσκα ή γκούσα, η = το καρύδι του λαιμού. (βουλγ. gusa, λαιμός-guska, λαιμάκι)
γκουστιρίκα, η = η καφέ σαύρα των αγρών. (σλαβ. gusteritsa)
γκουτζιούφκα, η = δερμάτινος σκούφος, ο σκούφος της κάπας.
γκρασίνα, η = ο αγριόβικος.
γκρικλιάνι, το = ο λάρυγγας. (βουλ.)
γκρικνίζομαι, ρ. = ρεύομαι.
γκριμπλός, ο = ξύλινο εργαλείο για το μάζεμα των σιτηρών. (βουλ. greblo, χτένι, τσουγκράνα)
γκριντιά, η = μεγάλο δοκάρι σκεπής. (βουλ. grenda, δοκάρι)
γκριντίτσι, το = παιχνίδι, τα βαρελάκια.
γκρόσνα = ήσυχια, άσχημα. (βουλ. grozna, απαίσια, άσχημα)
γουνιέμαι, ρ. = βιάζομαι. (αόρ. προστ. γουνιούς). *Άι γουνιούς. Δα αργήσουμι.*
Γουνιέμι να προουλάβου. (αγωνίζομαι, αγών > αρχ. αγωνία)
γυάργγυρου ή δυάργγυρου, το = ο υδράργυρος.
γυναικαριό, το = το γυναικομάνι, σύνολο γυναικών.
γυναίκειος, ο = θηλυκός.

γυνί, το = το υνί. (μσν. υνίον < ελνστ. ύνιον)
γυρούδι, το = η γωνία του πλαστού (ψωμιού).

Δ

δα = θα. *Δα πάου να διω τι έγινι.*

δάγκαμα, το = 1. η μπουκιά του ψωμιού, η χαψιά 2. ο πόνος του στομαχιού.
 (μσν. δάγκωμα, δάγκαμα)

δαχλίδι, το = το δαχτυλίδι.

δεν = όχι. - *Πήγισ στου χουράφι; - Δεν.*

δέντρο, το = το καραγάτσι, η φτελιά. (αρχ. δέντρον)

διαρμίζω, ρ. = ταχτοποιώ το σπίτι, παστρεύω, ξετινάζω, σκουπίζω, συγυρίζω. *Πάσχα έρχιτι. Πρέπ(ει) να διαρμίσουμι του σπίτ(ι).* (διαρμόζω ή διαρυθμίζω > διαρθμίζω > διαρμίζω)

διάρμισμα, το = ταχτοποίηση, συγύρισμα σπιτιού.

διασίζω, ρ. = περνώ σπιγμιαία, διαβαίνω. *Ιχτές κανένας δε διάσιξι την πουρειά μας.* (διασχίζω)

δικάρα, η = παιδικό παιχνίδι που παίζονταν σε κατάλληλο σχήμα στο χώμα από δυο παίχτες που τοποθετούσαν δέκα πετραδάκια και δέκα ξυλαράκια.

διρπάνι, το = το δρεπάνι. (αρχ. δρέπανον < δρέπω)

δοκιούμαι, ρ. = θυμούμαι, σκέφτομαι. (αρχ. δοκέω)

δράκινο, το = το ροδάκινο. (ελνστ. δωράκινον)

δρουμί, το = τα στάχια που αφήνουν στο έδαφος οι θεριστάδες. (αρχ. δρόμος)

δυάργυρου, το = ο υδράργυρος.

δωδεκάρι, το = το δόντι τραπεζίτης (φυτρώνουν στα 12 χρόνια).

Ε

είδισμα, το = το πράγμα. *Ταχτουποίησαμι τα ειδίσματα.* (ίσως αρχ. είδος)

Εικονίσματα, τα = το έθιμο της περιφοράς των εικόνων στα χωράφια τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος. (μσν. εικόνισμα < αρχ. εικόνα)

έλληνες, οι = μεγάλα μαύρα μυρμήγκια.

ένως ή **ένος** = μόλις, πριν από λίγο. - *Καλώς την. Ένος ανάφισαμι για σένα.*
 (ίσως αρχ. εν όσω)

Ζ

ζαβιά, η (zavgia) = η ζάλη, η ζαλάδα.

ζαβός, ο = χαζός, ζαλισμένος.

ζαβουνάτσιος, ο = κουτοπόνηρος, αυτός που κάνει τον ανήξερο.

ζαβώνομαι, ρ. = ζαλίζομαι. (βουλ. zavivam, ζαλίζομαι)

ζαγκαλαντώ, ρ. = παλαβώνω, ταραζώ. -*Τι έπαθες; Ζαγκαλάτεις;* (αόρ. ζαγκαλάτσα).

ζαλίδα, η = η ζαλάδα, η ενόχληση.

ζαμακώνω, ρ. = στριμώχνω, χώνω, φορτώνω. *Του τραχτέρι, ζαμακώθκι μες σ' λάσπες. Πήγα για ένα κιλό ντουμάτις κι μι ζαμάκουσι καμιά πεντέξι(ι).* (τουρκ. zam, προσθήκη, αύξηση)

ζαντίκι, το = ο κοντός.

ζαπαριά, η = το χαστούκι. (τουρκ. zaparta, επίπληξη)

ζάπι, το = ο δαμασμός, η επιβολή. (μσν. ζάφτι < τουρκ. zapiti)

ζαπώνω, ρ. = αρπάζω, στριμώχνω, οικειοποιούμαι με τη βία. *Αυτό του χουράφι, του ζάπουσαν μι του έτσ(ι) θέλω.* (τουρκ. zaptetmek, καταλαμβάνω, ιδιοποιούμαι)

ζάτιμ = βέβαια, φυσικά. (τουρκ. zaten)

ζαχαράτα, τα = κουφέτα.

ζαχνιά, η = το χαστούκι.

ζβακιάζω ή **σβακιάζω**, ρ. = σφίγγω, στριμώχνω, γραπώνω. *Τουν έριξα κάτ', του ζβάκιασα, κι δεν μπουρούσι να σκουθεί.*

ζερ ζιμπίλι = άνω κάτω. *Αέρας τα 'κανι τα μαλλιά μ' ζερ ζιμπίλι.*

ζεύλα, η = σιδερένιο ραβδί του ζυγού. (μσν. ζεύλα < αρχ. ζεύγλα)

ζιάπκα, η = ο βάτραχος. (βουλ. zaba, βάτραχος, zabka, βατραχάκι)

ζιαρός, ο = το αναμμένο κάρβουνο. (βουλ. zar, zarava, θράκα)

ζιμπρίτ = πολύ ξινό.

ζιρζίρα, η = είδος βροχής, μεταφορικά η φλύαρη γυναίκα (ίσως ηχομ. λέξη)

ζιμρός, ο = το κολλυβόζουμο . (ζουμερός)

ζνάρι, το = ζωνάρι της μέσης. (μσν. ζωνάρι < αρχ. ζώνη)

ζνίχι, το = ο σβέρκος, τράχηλος. (αρχ. ινίον > σνίχι)

ζούδι, το = το φάντασμα. (αρχ. ζώδιον)

ζουκούμι, το = η ροδοδάφνη, η πικροδάφνη. (τουρκ. zakkum)

ζουλούδι = η μικρή γυάλινη μπίλια.

ζουρλαμάς, ο = το στραμπούληγμα. (τουρκ. zorlama)

ζουρλαντίζω, ρ. = πιέζω, δυσκολεύω, ζορίζω. (τουρκ. zorlamak)

ζουρλάντισμα, το = το ζόρι, η πίεση.

ζουρντώ, ρ. = κάθομαι. *Ζούρα τώρα κι μη μιλάς.* (αόρ. ζούρτσα)

Η

ηλιάστρα, η = ορθογώνια ξύλινη κατασκευή για το άπλωμα του καπνού στον ήλιο.

ηλιοπύρωμα, το = 1.το πρωινό 2.το προσήλιο.

Θ

θαμαίνομαι, ρ. = είμαι αναποφάσιτος, απορώ. *Τι να κάνου, θαμαίνουμι.* (ίσως αρχ. θαμβώ > μσν. θαμπώνομαι)

θερμαίνω, ρ.= ζεσταίνω, με πιάνει πυρετός. *Μι θέρμανι (έχω πυρετό).* (αρχ. θερμαίνω)

θηλύκι, το =κουμπότρυπα με κλωστή σε μορφή θηλειάς. (αρχ. θηλυκός)

θύρα, η = η πόρτα. (αρχ. θύρα)

Ι

ίδρους, ο = ο ιδρώτας.

ικλίθκος, επ. = γειτονικός, ανταμωμένος. *Τα χουράφια μας ίνι ικλίθκα.* (τουρκ. ekli, συνδεδεμένος)

ικμάς, ο = η καταβολάδα. (αρχ. ικμάς)

ιλιά, η = βρώσιμο αγριόχορτο. (ελιά)

ιμπούης, ο = ο παλαβός. (γεν. ιμπούση)

ιννιάρα, η = παιχνίδι που παίζονταν σαν τη δεκάρα αλλά με εννιά πετραδάκια.

ινταρές, ο = κουμάντο για το σπίτι, φροντίδα. (τουρκ. idare, διοίκηση, φροντίδα)

ιντζίτσκα, η = το δερμάτινο σχοινί από τα τσιαρβούλια (τσαρούχια). (βουλ. nugitska)

ιξίκης, ο = ανόητος, παλαβός, άμυαλος. (τουρκ. eksik, λιποβαρής)

ισέκερι = ποικιλία χοντρών δαμάσκηνων.

ισιάζομαι, ρ. = βάζω γραμμή, κόβω δρόμο. *Μόλις έπισι ήλιους, ισάσκα για του μαντρί.*

ίσκιουμα, το = φάντασμα. (αρχ. σκιά, μσν. ήσκιος)

ιστάχι, το = επιθυμία, γινάτι, δύναμη. (τουρκ. istah)

ιτς ή χιτς = καθόλου. (τουρκ. hic).

ΙΤΣ ΜΙΧΙΤΣ = τάχα-τάχα.

ΙΨΙΘΝΟΣ, ο = ο χθεσινός. (εψές)

Κ

ΚΑΒΡΑΝΤΩ, ρ. = πιάνω, συλλαμβάνω. *Του καβράτσα απ' του πουδάρη.* (τουρκ. kanranmak)

ΚΑΪΝΙ, το = η οξιιά.

ΚΑΪΝΙΑΚΙ, το = μέρος που βγαίνει νερό. (τουρκ. kaynak, πηγή νερού)

ΚΑΪΝΤΩ, ρ. = φεύγω, ξεφεύγω. *Μόλις φώναξα, λύκους κάησι κατά του μπαΐρ(ι).* (τουρκ. kaymak, γλιστρώ)

ΚΑΪΡΙΑΚΙ, το = χωράφι με πέτρες. (τουρκ. kayrak)

ΚΑΚΑΒΑΝΗΣ, ο = χαζός, βλάκας, κουτός. (τουρκ. kakavan)

ΚΑΚΑΡΑΞΑ, η = η καρακάξα. (αναγρ.)

ΚΑΚΟ, το = σωρός, πλήθος. *Μάζεψαν ένα κακό σαλιάκια.* (αρχ. κακόν)

ΚΑΛΑΜΑΡΙ, το = μανιτάρι φαγώσιμο που μοιάζει με το θαλασσινό καλαμάρι.

ΚΑΛΙΝΑ, η = το ρόδι. (βουλ. kalinka)

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ, ο = άσπρη ή κίτρινη μαργαρίτα που βγαίνουν νωρίς την άνοιξη.

ΚΑΛΤΑΤΑ, η = η κουμπάρα.

ΚΑΛΥΒΩΝΩ, ρ. = ζευγαρώνω (λέγεται μόνο για τα περιστέρια). *Τα πιλιστέρια καλυβώνουντι.*

ΚΑΜΙΑΣ = η μυρωδιά του καμένου. *Καμιάς μυρίζει.*

ΚΑΜΠΑΘΚΟΥΣ, ο = ο σαρκώδης, ο παχύς, ο χοντρός. (τουρκ. caba, χοντρός)

ΚΑΜΠΑΚΟΥ, η = η ακέρατη κατσίκα.

ΚΑΜΠΑΡΝΤΙΖΟΥ, ρ. = βλ. γκαμπαρντίζου.

ΚΑΜΣΟΥ, το = 1.το άσπρο υφαντό εσώρουχο που φορούσαν παλιά 2. το δέρμα του φιδιού, το οποίο βγάζει κάθε χρόνο. (μσν. ποκάμισο < μσν. καμίσιον)

ΚΑΝ' ΕΝ ΚΙΡΟ = κατ' εκείνο τον καιρό, μια φορά κι έναν καιρό, τα παλιά τα χρόνια.

ΚΑΝΑΠΙ, το = ο σπάγγος. (κάνναβις ή τουρκ. kinar)

ΚΑΝΪΣΙΑ, τα = έθιμο που τελούνταν τη Δευτέρα του γάμου στο σπίτι του γαμπρού, όπου μαζεύονταν οι συγγενείς για να γλεντήσουν κουβαλώντας ταψιά και πανέρια με φαγητά. (μσν. κανίσκι < αρχ. κανίσκιον)

κανόνι, το = το πάνω μέρος του τσουραπιού. (ιταλ. cannon, μεγάλος σωλήνας)

καντίζου, ρ. = δέχομαι, συμφωνώ. *Όχι, δεν καντίζ(ει) αυτός.*

καντουριά, η = το σπαθόχορτο.

καούνι, το = το πεπόνι. (τουρκ. kanun)

καπιτζίκι, το = μικρή κρυφή πόρτα. (τουρκ. karicik, μικρή πόρτα)

καράπα, η = φαλάκρα, κρανίο. (ίσως καράφλα ή αρχ. κάρα)

καράτσιαλος, ο = το φυτό παλιουριά. (τουρκ. kara, μαύρος + çali, αγκαθωτός θάμνος)

καρδίτσι, το = 1. είδος βαμβακιού που ο καρπός του δεν άνοιγε μόνος του αλλά με ειδικό μηχάνημα. 2. ο καρπός του βαμβακιού (σήμερα λέγεται καρύδι)

καρίκι, το = ίσιο αυλάκι στο χώμα με το πόδι ή με τσάπα. (τουρκ. karik, αυλάκι)

καρίσι, το = το τσούγκρισμα. *Ιέλα να κάνουμε καρίσ(ι) τ' αυγά.*

καρκάντζαλος, ο = ο καλλικάντζαρος, ο άσχημος ή βρώμικος άνθρωπος.

κάρο, το = λέγεται μόνο για το ελαφρύ κάρο που το σέρνει άλογο ή μουλάρι. (ελνστ. κάρρον)

καρπίτσι, το = αγριολούλουδο του βουνού (ολοπράσινο ως και τα πέταλα ακόμα), που το μοιράζουν στην εκκλησιά της Σταυροπροσκύνησης. (αρχ. καρπός + τσι)

καρσλαντώ, ρ. = καλοδέχομαι. *Τουν καρσλάτσα.* (τουρκ. karsilamak)

καρτάλι, το = το γεράκι. (τουρκ. kartal, αετός)

καρυά, η = η βαμβακιά. (αρχ. κάρυον)

κασέρι ή **χασέρι**, το = άγουρο μικρό πεπόνι. (τουρκ. kaser)

κασνάκι, το = ρέλι γύρω στο σεντόνι με κλωστή. (τουρκ.)

κασνακώνω, ρ. = ρελιάζω με κλωστή και τσιγγελάκι.

καταπάτια, τα = τα κατακάθια. (αρχ. καταπίπτω ή κατά + πάτος)

καταπιά, η = η γουλιά. (αρχ. καταπίνω)

κατάσαρκο, το = η φανέλα. (κατά + σάρκα)

κατασταλαίνου, ρ. = κατασταλάζω, καθαρίζω (λέγεται για τα υγρά). *Του νιρό απ' του πηγάδ(ι), κατασταλάινι.* (ελνστ. κατασταλάζω)

κάτι, το = η δίπλα, η δίπλωση. *Τουν πουνούσι του στουμάχ(ι), κι έγινι δυο κάτια.* *Έκανα του σιντόνι τέσσιρα κάτια.* (τουρκ. kat, πτυχή)

κατιρίτσα, η = η νυφίτσα. (βουλ. kateritsa)

κατσαρώνω, ρ. = λυγίζω από βάρος, λυγίζω. *Του γαδούρ(ι) κατσάρουσι απ' του φουρτιό.*

κάτσιανους, ο = η βουκέντρα. (βουλ. katsane, προσγείωση, επικάθηση)

κατσιαρντώ ή **κατσιρντίζω**, ρ. = ξεφεύγω. *Κει που του κρατούσα απ' τα κέρατα, κουνήθκι κι μι κατσίρτσι.* (τουρκ. kaşirdim)

κατσιό, το = το καθισιό. (αρχ. καθίζω)

καχουρμάνης, ο = ο κατηφής.

καψάλια, τα = τα δέντρα και οι θάμνοι που έμειναν μετά από πυρκαγιά. (καψαλίζω)

καψίδα, η = χωράφι αμμουδερό, άγονο. (αρχ. καίω – έκαψα)

κενώνω, ρ. = μοιράζω φαγητό στα πιάτα, αδειάζω το φαί. *-Γυναίκα, κένουσι του φαί να φάμι.* (αρχ. κενώνω)

κέταλο, το = λέπτι ψαριού.

κιζλάντσι, το = είδος χωραφιού με χώμα αφράτο.

κικιρίκι, το = το αράπικο φιστίκι. (τουρκ. kikirilamak)

κιόι σιρί, το = μάντρα γελαδιών. (τουρκ. köy, χωριό, sügü, κοπάδι, αγέλη)

κιόργκιουλαν = το φίδι τυφλίτης. (τουρκ. köğ, τυφλός + yılan, φίδι)

κιουσμέδια, τα = πολύχρωμα κουφέτα τετράγωνα.

κιρ, το = η νυχτερινή βοσκή των ζώων, ο σκάρος. (τουρκ. kir, η εξοχή)

κιρατσούδα, η = βρώσιμο χόρτο του αγρού.

κλαδί, το = η βελανιδιά. (αρχ. κλάδος > ελνστ. κλαδίον)

κλαυκανίζω, ρ. = γαβγίζω με χαρακτηριστικό τρόπο κυνηγώντας το θήραμα. *Του σκλι κλαυκανίζ(ει). Του σήκουσι του λαγό.* (ηχομ.)

κλαυκάνισμα, το = το γάβγισμα του σκυλιού όταν κυνηγάει λαγό.

κληγάδα, η = βρώσιμο αγριόχορτο.

κληματσίδα, η = κλήμα που έχει αναρριχηθεί σε δέντρο, ή μεγάλο κλαδί από κλήμα που χρησιμοποιούνταν αντί για σχοινάκι. (αρχ. κληματίς)

κλουκουνάου, ρ. = ταρακουνάω. *Κλουκούνα τη στάμνα να δούμι, έχ(ει) νιρό μέσα.* (ηχομ.)

κλοντήρι, το = το κροντήρι, μτφ. ο ενοχλητικός. (μσν. κροντήριον)

κλοντηροπίσκιουλο, το = ο ενοχλητικός. (κλοντήρι + πισκιούλι)

κλούτσα, η = διχάλα, φούρκα.

κόγχη, η = η γωνιά δίπλα στο τζάκι. *Πάππους έκατσι στην κόχ(η).* (αρχ. κόγχη)

- κόκαρτζης**, ο = είδος νυφίτσας. (τουρκ. kokarca)
- κόπανος**, ο = ειδικό ξύλο για το χτύπημα των πλυμένων ρούχων. (αρχ. κόπανον)
- κόσβακας** ή **κόζβακας**, ο = ο κότσυφας. (βουλ. kos, kosove, κότσυφας)
- κότσι**, το = το κριάρι. (τουρκ. κοζ, κριάρι)
- κούι**, το = υπόγειο δροσερό μέρος όπου βάζουν τον καπνό για να μαλακώσει, πριν την επεξεργασία. (τουρκ. κυυι, πηγάδι)
- κουκόσκα**, η = ο κρόκος του αυγού. (βουλ. kokoska, κότα)
- κουκουλίτρα**, η = μανιτάρι μη φαγώσιμο. (ίσως μsn. κουκουλλώνω > κουκούλλα, ή κουκούλι)
- κουκουνιάφκα**, η = η κουκουβάγια. (βουλ. kukumiafka)
- κουκουτανίζω**, ρ. = φωνάζω κουτκουντά (λέγεται για τη κότα όταν κακαρίζει μετά την γέννηση του αυγού). (ηχομ.)
- κουκουράντζι**, το = ο βώλος από την κοπριά της κασίκας ή του πρόβατου. (Τριαντ. κακαράντζα, βλαχ. gagareatsa)
- κουκουσίγκα**, η = η κοτόπειρα. (βουλ. kokosinga)
- κουκουτάκι**, το = το γλειφιτζούρι (παλιά συνηθίζονταν σε σχήμα κόκορα).
- κουλάνη**, η = λουρί του σαμαριού. (τουρκ. kolan)
- κούλι κούλι** = προσφώνηση προς το σκύλο.
- κουλίκι**, το = 1. στρόγγυλη κουλούρα που πήγαιναν δώρο στον κουμπάρο και κάθε άλλη κουλούρα 2. εξάρτημα του αλόγου που μπαίνει γύρω από το λαιμό του. (μsn. κουλίκιν < κολίκιον < αρχ. κόλλιξ)
- κουλικιάζομαι**, ρ. = στρογγυλοκάθομαι, κάθομαι κάπου για πολύ ώρα χωρίς να είμαι επιθυμητός. *Κι αυτός, τι ήρτι κι κουλικιάσκι. Δλειά δεν έχ(ει).*
- κουλόκθα μπάλκσα**, η = η κόκκινη κολοκύθα για πίτα.
- κουλόκθα τσερκέζκη**, η = η κολοκύθα που τρώγεται βραστή ή ψητή.
- κουλουκούρδα**, η = το πίσω μέρος του κεφαλιού.
- κουλουρίζι**, το = η παραφυάδα. (κωλο + αρχ. ρίζα)
- κουλουφιγγίτης**, ο = η πυγολαμπίδα. (μsn. κωλοφωτιά, εδώ κωλο + φέγγω)
- κουμάσι**, το = το κοτέτσι για τις κότες ή το γουρούνι ή τα κουνέλια. (τουρκ. kumas)
- κουμπάκα**, η = ο καρπός της καλαμποκιάς, η ρόκα. (τουρκ. kabak, κολοκύθα)
- κουμπακόξυλο**, το = το κοτσάνι του καρπού της καλαμποκιάς.

κουντούρα, η = ξύλινο αλέτρι βοδιών. (τουρκ. kundura, χαμηλό παπούτσι, αρχ. κόθορνος, μσν. κούντουρος)

κουντουρντίζω ή **γκουντουρντίζω**, ρ = τρελαίνομαι, με πιάνει αμόκ. – *Τι έπαθες; Γκουντούρτσες;* (τουρκ. kudurmak)

κουντυλώ, ρ. = τρεκλίζω, κουτουλώ. – *Μπαρμπα-Μήτσιους, βγήκι απ' του καφινείου κι κοντυλούσι.*

κουντώ, ρ. = σκουντώ, σπρώχνω. *Ιαλάτι να κουντήξει όλνοι μαζί.* (μσν. κουντώ, αρχ. ακοντίζω)

κουούζι, το = μέρος ανήλιαγο. (τουρκ. kuzay)

κουπάνα, η = η ξύλινη σκάφη πλυσίματος ή ζυμώματος. (βουλ. korana)

κουπούκι, το = το κάθαρμο, ο τεμπέλης, ο άχρηστος. (τουρκ. koruk)

κούπους, ο = ο σωρός. (βουλ. kur, σωρός)

κουρίτου, το = το πατητήρι σταφυλιών που ήταν σε μόνιμο μέρος χτισμένο με στερεά υλικά. (βουλ. korito, σκάφη)

κούρκα, η = είδος λαβής, το κεφαλοκλειδώμα. (σλαβ. kurka)

κουρκουλούκι, το = το σκιάχτρο. (τουρκ. korculuk, φόβητρο)

κουρκούτι, το = φαγητό με αλεύρι και αυγά ανακατωμένα. (μσν. κουρκούτιν)

κουρλάνκου, το = το άτιμο, το άχρηστο, το αφιλότιμο.

κουρντίζομαι, ρ. = στρώνομαι και κάθομαι, στρογγυλοκάθομαι. *Κι αυτός μέρα μισημέρ(ι), ήρτι κι κουρντίσκι κι δε λέει να φύγ(ει).*

κουρντώ ή **κουρντίζου**, ρ. = φυλώ (στο παιχνίδι), κάθομαι σ' ένα μέρος, τοποθετώ κάτι κάπου. – *Δα μιτριθούμι να διούμι ποιος θα κουρντάει στου πιχνίδι.* (ιταλ. corda)

κούρπα, η = κομμάτι ύφασμα, το μπάλωμα. (βουλ. kirkrpa, ψαλίδισμα)

κουρσιούμι, το = το μολύβι (μέταλλο). (τουρκ. kursum)

κουρτσαρέλι, το = το κοριτσάκι. (μσν. κορίτσιν)

κουρφή, η = ο καρπός του καπνού ή η καλαμποκιά πάνω απ' τον καρπό του φυτού που κόβεται για τροφή ζώων. (αρχ. κορυφή)

κουσά, η = μεγάλο δρεπάνι για το κόψιμο τριφυλλιού. (βουλ. kosa)

κουσιαμάκι, το = το τρέξιμο. (τουρκ. kosmak, τρέχω)

κουσιάφι, το = η κομπόστα. (τουρκ. hoşaf)

κουσίδι, το = το τρέξιμο.

κουσιεύω, ρ. = τρέχω. (τουρκ. kosmak)

κουσίζω, ρ. = κόβω χόρτα με την κουσά.

κουσούρου, η = η στείρα. (τουρκ. kısır)

κουτάρι, το = το πρόχειρο καλοκαιρινό μαντρί των προβάτων ή των κατσικιών.

κουτλούδι, το = το μικρό γουδί.

κούτλους, ο = το γουδί. (αρχ. κότυλος)

κουτριέμι, ρ. = χτυπιέμαι με κάποιον κεφάλι-κεφάλι. *Τα κασίκια κουτριούνται.* (μσν. κούτρα > λατ. scutra)

κουτσάκι, το = το ξύλινο χερουλάκι στο πίσω μέρος του σαμαριού.

κουτσιάρα, η = ξύλινη πρόχειρη αποθήκη, για την αποθήκευση καρπών ιδίως καλαμποκιών. (βουλ. kosiara, μαντρί)

κούφλιακας, ο = ο κουφός. (μσν. κουφός < αρχ. κωφός)

κουφνίδα, η = μεγάλο κοφίνι πλεγμένο με λυγαριές, πασαλειμμένο εσωτερικά με σβουινιά και λάσπη, για την αποθήκευση σιτηρών. (μσν. κοφίνι < αρχ. κόφινος)

κράστα, η = η ψώρα. (βουλ. krasta)

κρασταβάδι, το = ο κράσταβος. (βουλ. krastav)

κρασταβίτσα, η = ποώδες φυτό με μεγάλο και ανθεκτικό βλαστό που χρησιμεύει στο πλέξιμο των κρεμμυδιών, το φιδόχορτο. (σλαβ. krastavitsa, αγγούρι)

κράσταβος, ο = αυτός που έχει ψώρα, ο βρώμικος. (βουλ.)

κρατούνα, η = η νεροκολοκύθα, η νεκροκεφαλή. (βουλ. kratuna)

κρατούνας, ο = ο άμυαλος, ο κουφιοκεφαλάκης.

κρατσνάς, ο = ο αργόστροφος, ο μπουμπούνας.

κρισιάνι, το = το μικρό μαύρο τσιμπούρι.

κρισμάς, ο = γλυκό ή φαγητό με τη λήξη μιας πολυήμερης ή πολύμηνης δουλειάς.

κρούξιμο, το = το χτύπημα.

κρυγιάδα, η = το κρύο, το ψύχος. (μσν. κρυάδα)

κρυγιαδιάζει, ρ. = αρχίζει να κάνει κρύο. *Αρχίντσι να κρυγιαδιάζει(ει). Πάμι να κάτσομι μέσα.*

κυράτσα, η = προσφώνηση της μεγάλης συννυφάδας από τις άλλες νύφες. (μσν. κυράτσα)

Λ

- λαγγίτα**, η = ο λουκουμάς. (Τριαντ. λαλαγγίτα, μσν. λαλαγγίτα < αρχ. λάγανον)
- λαγκούτα**, η = η νηστική. *Γιλάδα λαγκούτα φαίνιτι.* (ίσως αρχ. λαγών, λαγόνα)
- λάδωμα**, το = τα βαφτίσια.
- λαήνι**, το = ο καρπός της αγριοτριανταφυλλιάς, που μοιάζει με λαγήνι.
- λαιμιστήρας**, ο = το σχοινί που δένεται στο ζυγό του οργώματος κάτω από το λαιμό των βοδιών. (αρχ. λαιμός)
- λάκκος**, ο = χαράδρα, χείμαρρος. (αρχ. λάκκος)
- λάλας**, ο = ο θείος. (μσν. λαλάς, τουρκ. lala, παιδαγωγός)
- λαλώ**, ρ. = οδηγώ τα ζώα φωνάζοντάς τα. (αρχ. λαλώ)
- λαμπουντιά**, η = χόρτο του αγρού.
- λαμώνου**, ρ. = λερώνω. -*Τι παπούτσια φουράς; Παντού λάμουσις.*
- λαμώνουμι**, ρ. = λερώνομαι. *Λαμώθκα κι γω αλεύρια.*
- λάπατο**, το = ποώδες φυτό. (αρχ. λάπαθον)
- λάτκα**, η = τσουκάλι μεσαίου μεγέθους.
- λαφρουκάνταρου**, το = ελαφρύς άνθρωπος, ο ελαφρόμουαλος. (λαφρύς + καντάρι)
- λαφρουπαλάντζα**, η = ο ελαφρόμουαλος. (λαφρύς + παλάντζα)
- λεγένι**, το = η λεκάνη. (μσν. λαγήνα < λατ. lagena < αρχ. λάγυνος, τουρκ. legen)
- λειξούρης**, ο = ο λιχούδης, ο λαίμαργος. (μσν. λείξουρος < λείχω)
- λιαμπούδι**, το = μαχαιράκι.
- λιανούρα**, η = το πλήθος των μικρών νεόφυτων αγριόχορτων που γεμίζουν μερικά χωράφια μετά από βροχή. (μσν. λιανός)
- λίγδα**, η = το λιωμένο λίπος του γουρουνιού. (ελνστ. λίγδα = στάχτη, αλισίβα)
- λικάνθρου**, το = το γλυκάνισο.
- λίμπα**, η = σκεύος για το κέρασμα γλυκών.
- λιμπαντές**, ο = το σακάκι της παλιάς φορεσιάς χωρίς κουμπιά. (τουρκ. libade)
- λιον** = εντελώς, πολύ, εξαιρετικά. *Αυτό του χουράφι είναι λιον μακριά* (ίσως αρχ. λίαν)
- λιούφκα**, η = η αστοχία στα παιχνίδια.

λιπαριά, η = ψάρι των γλυκών νερών. (αρχ. λιπαρός)

λιπότι, το = το λίπος. (αρχ. λίπος)

λιπουντζώνου, ρ. = δένω τα μπροστινά πόδια ενός ζώου με σχοινί ή μπουκαϊά για να βόσκει. *Τα άλουγα λιπουντζουμένα έβοσκαν στου μιρά.*

λισά, η = σβάρνα φτιαγμένη με λυγαριές πλεγμένες. (βουλ. Iesa, πλέγμα από βέργες)

λότρις, οι = ξύλινες κατασκευές που τοποθετούνται στο κάρο αριστερά και δεξιά σαν προέκταση για το κουβάλημα των δεματιών .

λουγκούρης, ο = κρεμανταλάς, αχόρταγος, άχαρος. (τουρκ. lungur, αγενής)

λουλάς, ο = το μπουρί της σόμπας. (τουρκ. lule)

M

μαγκίρα, η = παλιό χάλκινο νόμισμα. (τουρκ. mangir)

μαζαράτι, το = το πειραχτήρι. (τουρκ. mazzarat, πληγώνω)

μαζαρατιά, η = το πείραγμα.

μαϊλαντώ, ρ. = βάζω τυρομαγιά στο γάλα. *Του μαϊλάτσα του γάλα κι του σκέπασα.* (τουρκ. maya + ladini, τοποθετώ)

μαλάζου, ρ. = μαλάσσω, πασπατεύω. *Αβέ μην του μαλάειζς του σκλι, έχ(ει) ψείρις.* (μσν. μαλάζω < αρχ. μαλάσσω)

μαλάς, ο = το μυστρί. (τουρκ. mala)

μαλλιάδα, η = η δίψα, η πείνα.

μαλλιάζω, ρ. = διψώ, πεινώ, ξεραίνεται το στόμα μου. *Μάλλιασα ως να φτάσου στην κουρφή. Πήρα ένα δάγκαμα ψουμί να ξιμαλλιάσου.* (μσν. μαλλιάζω)

μαμαλίγκα, η = φαγητό που γίνονταν σε ταψί, με ζεστό νερό, αλεύρι, λίγδα και πάνω άλειφαν πετιμέζι. (βουλ. mamalinga)

μαμάρας, ο = αγαθός, αθώος, μπουνταλάς.

μανάκα, η = η γιαγιά, η νταρντάνα γυναίκα.

μαντάλι, το = το πλιθί.

μαξούλι, το = 1.η ετήσια σοδειά 2. το καπνό πρώτης ποιότητας. (τουρκ. mahsul)

μάξους = επίτηδες. (τουρκ. mahsus)

μαρή = προσφώνηση γυναίκας από άντρα. (αρχ. μωρός > μωρέ > μαρή)

μαρκιέμαι ή **μαρκιούμι**, ρ. = μηρυκάζω, αναμασώ την τροφή. *Τα γιλάδια ήταν πλαϊάσμένα στους ίσκιου κι μαρκιούνταν.* (μαρυκώμαι- μηρυκώμαι)

μαρμαλεύω, ρ. = ψαχουλεύω, χασομερώ. *Άιντε ρε, τι μαρμαλεύισι. Θα αργήσουμι.*

μασάλι, το = παραμύθι, παλιά ιστορία. (τουρκ. masal)

μασήστρα, η = το σχοινί που δένονταν στο στόμα αλόγου αντί χαλινού για να ελέγχεται το ζώο. (μσν. μασώ < αρχ. μασώμαι)

ματάνι, το = η αριάνη που περισσεύει στο ντούρβανο στην παρασκευή βουτύρου.

ματαπολτίδια, τα = μικρά φύλλα που βγαίνουν δίπλα στα κανονικά φύλλα καπνού.

ματσαρόκος, ο = ο γάτος. (βουλ. matsa, γάτα)

μάτσι μάτσι = κάλεσμα γάτας.

ματσιαλώ, ρ. = μασουλώ, ξεσχίζω, διαλύω, τσαλαπατώ. *Πρόσιχι, μη ματσιαλάς τα φύλλα.* (αρχ. μασάομαι > μασουλώ)

ματσιατί, το = η μικρή παπαρούνα που μαζεύεται το Φεβρουάριο μαζί με άλλα αγριόχορτα για την παρασκευή χορτόπιτας. (πληθ. τα ματσιατίκια)

μάχνα, η = η δύναμη, η φόρα. (λατ. magna, δυνατή)

μερέν κατί = αί στο καλό σου.

μερετιάζω, ρ. = αγανακτώ, κοπιάζω. *-Τι μριπιάειζς μ' αυτό του παλιόκαρου.*

μεριάζω, ρ. = χωρίζω τα ξύλα σε δυο ίσα μέρη για να τα φορτώσω στο γαίδαρο. *-Τα μέριασα τα ξύλα στην ακρούδα του δρουμούδ(ι).* (μεριά < αρχ. μέρος)

μήλο, το = το στομάχι της κότας. (αρχ. μήλον)

μηχανούδα, η = η ξύστρα για τα μολύβια. (μηχανή)

μιγντάνι = ανοιχτό μέρος, φαρδοσύνη. *-Δεν έχει μιγντάνι να κάνου στρουφή.* (τουρκ. meydan, βουλ. meydan)

μίλη ή **μίλυ** ή **μύλη**, η = λάσπη που κατεβάζει από τα υψώματα με τη διάβρωση το νερό της βροχής.

μιλιάδι, το = δέντρο του βουνού, μέλιος, φράξος. (αρχ. μελία)

μιλιέτι, το = το σόι, η ράτσα. (τουρκ. millet)

μιλίνα ή **μηλίνα**, η = η οποιαδήποτε πίτα με φύλλα. (βουλ. milinka, πίτα με τυρί)

μιράς, ο = το λιβάδι. (τουρκ. mera, βοσκότοπος)

- μισάδι**, το = ένα μικρό χωράφι. (αρχ. ήμισυς > μισός)
- μισάλι**, το = το υφαντό μακρόστενο ύφασμα που στρώνονταν στις πινακωτές. (λατ. mensalium, μσν. μεσάλιον > μεσάλι)
- μισέδι**, το = το χρυσάνθεμο.
- μισιάρκου**, το = το ξένο χωράφι που δουλεύει κάποιος και αποδίδει το μισό της σοδειάς στο νοικοκύρη. (Τριαντ. μισακάρικο)
- μισίνι**, το = το δέρμα που έμπαινε στη σφεντόνα για να σταματάει η πέτρα. (τουρκ. mesin)
- μισιρεύτηκα**, ρ. (αόρ.) = σακατεύτηκα, έμεινα μισός. (μισός)
- μισίρι**, το = το καλαμπόκι. (βουλ. misir)
- μισίρκα**, η = η γαλοπούλα. (βουλ. misirka)
- μισούδι**, το = το μισόφραγκο.
- μιτάνοια**, η = το γονάτισμα στην εικόνα, ή το προσκύνημα της νύφης. (αρχ. μετάνοια)
- μιτάρι**, το = εξάρτημα του αργαλειού. (ελνστ. μιτάριον < αρχ. μίτος)
- μλαστάρι**, το = ο μαστός των ζώων. (αρχ. μαστός)
- μοίρα**, η = κομμάτι κρέατος. (αρχ. μοίρα)
- μοιράδι**, το = το μερίδιο. (αρχ. μοίρα > μσν. μοιράδιν)
- μόλτσα**, η = ο σκόρος. (βουλ. moltsa, βότριδα)
- μοσχοκλάδι**, το = αγριολούλουδο που χρησίμευε στους μεταξοσκώληκες για το πλέξιμο των κουκουλιών. (μόσχος + κλαδί)
- μουκαϊάτης**, ο = ο αποφασιστικός στη δουλειά του, ο καλός νοικοκύρης.
- μουκαϊατιά**, η = η αποφασιστικότητα, η επιμέλεια, η φροντίδα. (τουρκ. mukayette, φροντίδα)
- μουλιώνω**, ρ. = αρταίνω, δεν νηστεύω. (ίσως μολύνω)
- μουλώνω**, ρ. = σιωπώ. -Μη μιλάς. Μούλουσι. (ελνστ. μυλλώ > μυλλαίνω > μσν. μουλώνω)
- μουμουσάγκι**, το = αγριολούλουδο του βουνού, που το μοιράζουν στην εκκλησιά της Σταυροπροσκύνησης.
- μουσκαβδιά**, η = αχλαδιά που κάνει μεγάλα μυρωδάτα αχλάδια. (μόσχος + απιδιά)
- μουσκάβδο**, το = το αχλάδι.
- μουσούρης**, ο = ο κοκκινομάλλης.

μούτλα, τα = το μέρος ανάμεσα στα κεραμίδια και τον τοίχο. (τουρκ. mütalaa, παρατηρητήριο)

μούτσκα, η = το πρόσωπο, η μουσούδα. (ίσως μουτσούνα)

μουχάν, το = εργαλείο του σιδερά, το φουσερό. (τουρκ. muhan)

μουχρίσα, η = ποώδες φυτό που φυτρώνει κυρίως σε αμμουδερά εδάφη.

μπαϊιά = πολύ. –*Ρε Κώτσιου, ρε μπαϊιά τράνιψαν τα φρύδια σ’.*

μπαϊλντώ ή **μπαϊλντίζω**, ρ. = είμαι νηστικός, έχω αναγούλα, βαριέμαι, κουράστηκα. *Πού είσι βρε; Μπαϊλτσα να σι πιριμένου. – Αυτό του φαΐ, μι μπαϊλτσι.* (τουρκ. bayilmak > bayildim)

μπαϊρ, το = το βουνό. (τουρκ. bayir, λόφος, ύψος)

μπακαλούμ = μακάρι, άντε μπράβο, άντε να δούμε. (τουρκ. bakmak > bakalim)

μπακίρι, το = μικρό χάλκινο καζάνι με ένα μεγάλο χερούλι. (μπακίρι, χαλκός)

μπακράτσι, το = μικρό μεταλλικό δοχείο με χερούλι. (τουρκ. bakrac)

μπάμπαλο, το = σκουπίδι μικρό που βρίσκεται στο νερό ή στο μάτι.

μπαμπάτσικος, ο = ο πολύ μεγάλος. (τουρκ. babaçko)

μπαμπόλι, το = το σκαθάρι.

μπάμπου-γιάμα = τρόπος μοιράσματος διαφόρων ειδών σε παιδιά πετώντας τα στο έδαφος κι όποιος αρπάζει τα πιο πολλά. (σλαβ. babo, γιαγιά + τουρκ. yağma, λάφυρο, λεία)

μπάμπουλας, ο = το σκαθάρι. (Τριαντ. μπάμπουρας, αρχ. βομβυλιός)

μπαντραβίκα, η = εξόγκωμα σαν σπυρί, στο δέρμα, σαν κρεατοελιές. (βουλ. bradavitsa, ακροχορδών)

μπαράζι, το = το μάλωμα, η κατσάδα. *Τουν τράβηξι ένα μπαράζ(ι), κι αυτός κατέβασι του κιφάλι κι έφυγι.* (γαλλ. barrage)

μπαρλίβα, η = χαζή, ζαλισμένη.

μπαρμπαδούδι, το = σκίτσο ανθρώπου. (μσν. μπάρμπας)

μπαρντάκι, το = η μικρή στάμνα. (τουρκ. bardak)

μπάσι, το = η κορυφαία κατηγορία παλαιστών. (τουρκ. baş, κορυφή)

μπατάκι, το = έλος με πηχτή μαύρη λάσπη. (τουρκ. batac)

μπατακώνομαι, ρ. = βουλιάζω στη λάσπη ή στα χρέη.

μπατάλι, το = μεγάλο κουδούνι που κρεμούσαν στα γίδια (ιδιαίτερα στα τραγιά) και είχε σχήμα ελλειψοειδές. (τουρκ. battal)

μπατζιάς, ο = ο καπνοδόχος. (τουρκ. baca)

- μπέγκα**, η = η βούλα, ο λεκές. (βουλ. benka, ελιά, σπυρί)
- μπέλκιμ** = ίσως. (τουρκ. belki)
- μπέμπης**, ο = προσφώνηση του μεγάλου αδερφού από τους μικρούς. (ίσως αγγλ. baby)
- μπίκας**, ο = ο ταύρος που είναι για ζευγάρωμα. (βουλ. bik, bika, ταύρος)
- μπιλιέμ** = επίσης, ακόμα. (τουρκ. bile)
- μπιλιούκι**, το = πλήθος, κοπάδι. (τουρκ. boluk, βουλ. biliuk)
- μπιλτζιούκι**, το = το βραχιόλι. (τουρκ. bilezik)
- μπιμπιλικά**, η = το κρυφτό.
- μπιμπλιά**, τα = κουφέτα με στραγάλια. (τουρκ. leblebi)
- μπιρικιάτι** = μακάρι, να γίνει, (καλή ευχή). (τουρκ. bereket)
- μπιρντές**, ο = η μακρόστενη υφαντή κουρτίνα που μπαίνει γύρω στο τζάκι. (τουρκ. perde)
- μπις** = προσφώνηση προς το γουρούνι.
- μπισιούκα**, η = η ουροδόχος κύστη του γουρουνιού, που παίζονταν από τα παιδιά σαν μπάλα.
- μπισιούχτσα**, ρ. (αόρ.) = βαρέθηκα, κουράστηκα (μπιζερίζω). (τουρκ. bezet)
- μπιτσκώ**, ρ. = ανακατεύω, παρενοχλώ. *Μπίτσκιστουν να ξυπνήσ(ει).*
Μπίτσκισει τη φουτιά ν' ανάψ(ει).
- μπιτώ**, ρ. = τελειώνω. *Παράδεις μπίτσαν.* (τουρκ. bitim)
- μπλουνταίνω**, ρ. = πολλαπλασιάζω. *Δα πάρουμι πέντι αρνίθια κι αυτά μι τουν κιρό δα μπλουνταίνουν.* (πλουταίνω < αρχ. πλούτος)
- μπόζια**, η = προσφώνηση της νύφης από τα ανίψια του γαμπρού. (βουλ.)
- μπόι**, το = η φούστα. (τουρκ. boy)
- μπότσκα**, η = η μύτη του μολυβιού ή του πασσάλου. (βουλ. botskam, τσιμπώ, κεντώ)
- μπουκαϊά**, η = ειδικές χειροπέδες με τις οποίες δέναν τα μπροστινά πόδια των αλόγων για να βοσκήσουν στο λιβάδι. (τουρκ. bukađi, δεσμά, φρένο)
- μπούκια**, τα = 1. τα σπασμένα κεραμίδια με τα οποία παίζουν τα παιδιά. 2. ομαδικό παιχνίδι με κεραμιδάκια (όστρακα) κι ένα τόπι από κουρέλια.
- μπουκλούκια**, τα = άχρηστα πράγματα, εμπόδια. (τουρκ. bokluk, ακάθαρτο μέρος, δυσκολία, βουλ. bokluk, σκουπίδια)
- μπούλα**, η = η παπαρούνα. (βουλ. bula, τουρκάλα)
- μπουλάκιμ** = μακάρι. (τουρκ. bulayki)

- μπουλαμάτσι**, το = είδος φαγητού, λαπάς. (τουρκ. bulamac)
- μπουλαντίδα**, η = αναγούλα. (τουρκ. bulanti, ναυτία)
- μπουλαντώ**, ρ. = βαρυστομαχιάζω, αναγουλιάζω από φαγητό. *Βρήκισ κι μπουλάντσισ.*
- μπουλγκούρι**, το = το πληγούρι. (τουρκ. bulgur)
- μπουλώνουμι**, ρ. = χώνομαι. *Μι λιαρουμένα ρούχα, μπουλώθκι μες στου καφινείου.*
- μπουλώνω**, ρ. = χώνω. *Μπούλουξ' του, να χουρέσει.*
- μπουμπόλια**, τα = τα κόλλυβα.
- μπουμπουρούτα**, η = η μεγάλη φωτιά. (ίσως από το μπουμπουνίζω)
- μπουμπούσι**, το = το φάντασμα. (λέγεται στα μωρά)
- μπουμπουσούδια**, τα = οι ζωγραφιές με μολύβι.
- μπουμπουτσόλι**, το = μικρός καρπός δέντρων ή θάμνων σε σχήμα βόλου. (μπουρμπόλι)
- μπουμπρέκι**, το = το νεφρό. (τουρκ. böbrek, νεφρό)
- μπουντώ**, ρ. = τσιμπώ. *Μπούντηξ' τουν να ξυπνήσ(ει).* (βουλ. boda, τσιμπώ)
- μπουρανή**, η = λαδερό φαγητό με διάφορα αγριόχορτα. (τουρκ. burani)
- μπουρλιά**, η = η αρμαθιά. (βρύλον = σπάρτο, μτγν. βρούλον, μsn. βούρλον > βουρλιά)
- μπουρλιάζω**, ρ. = αρμαθιάζω, περνώ στη σειρά σε βελόνες τα φύλλα του καπνού.
- μπουρλούκι**, το = το φίμωτρο των αγελάδων. (τουρκ. burunsalik, φίμωτρο)
- μπούρντα**, η = τσουβάλι από κάνναβη. (ιταλ. borda, μικρό πανί πλοίου)
- μπουρντίζω**, ρ. = ευνουχίζω. (τουρκ. burdarmak)
- μπουρούκι**, το = το αγριοστάφυλο.
- μπουρσούκι**, το = ο ασβός, ο άσχημος άνθρωπος. (τουρκ. porsuk, βουλ. borsuk)
- μπουστιρίκα** ή **γκουστιρίκα**, η = η καφέ σαύρα των αγρών. (σλαβ. gusteritsa)
- μπουτσκούδα**, η = η ξυλομπογιά, η κηρομπογιά.
- μπούχαβους**, ο = κούφιος, αφράτος.
- μπριάνα**, η = μικρό ψάρι του γλυκού νερού. (σερβ. brana, υδατοφράχτης)
- μπρουμτώ**, ρ. = πέφτω μπρούμυτα, σκύβω. *-Πως μπρουμύτσι καταή, ούτι που ξανασκώθκι.* (Τριαντ. μπρουμυτίζω)

μπρούσλιανους, ο = ο κισσός. (βουλ. braslian)

μπρουστέλα, η = το μπροστινό μέρος.

N

ναμλί, το = σωρός από κομμένο χόρτο (τριφύλλι).

νεγκάζω, ρ. = βάζω ξύλα και ξεσκαλίζω τη φωτιά, προσέχω το φαγητό που βράζει. *Νέγκασι του φαΐ, μαρή. Πάου να νιγκάσου τη φωτιά.*

νευρά, ρ. = αναβλύζει, βγαίνει νερό μέσα από το χώμα από κρυφή πηγή νερού. *Στην άκρη στου χουράφι, νιβρούσι νιρό.* (αρχ. νεύρον)

νησκάδι, το = ο πεινασμένος, ο φτωχός (νηστικάδι). (αρχ. νηστικός)

νιάμα, το = χωράφι οργωμένο, αλλά άσπαρτο, σε αγρανάπαυση. (αρχ. νεάω = οργώνω, μτγν. νέαμα)

νικάτωμα, το = ο ρεβιθέσιος ή κριθαρέσιος καφές. (ανακάτωμα)

νιρουμπλιάκι, το = το νερουλό άβραστο φαγητό. (Τριαντ. νεροζούμι, νερομπούλι, νερόπλυμα)

νιρτσιώνομαι, ρ. = αγριεύομαι, θυμώνω, σηκώνονται οι τρίχες μου.

νιστό = προσταγή προς την αγελάδα.

νισώνω, ρ. = εξισώνω, συμπληρώνω, ενώνω. *Πάρτα αυτά τα κουμμάτια, να τα νισώσεις.*

νιφαλός, ο = ο αφαλός.

νοματίζω, ρ. = ξεματιάζω. (ίσως ονοματίζω)

νότη, η = η υγρασία. (αρχ. νοτίζω, νότος)

νοτίζω, ρ. = υγραίνω. *Νότσι του ντουβάρι. Νότσι ως κι η πουκαμίσα μ'.*

νουντούλι, το = μικρή βουκέντρα για γαϊδούρια, σαν σουβλί.

νταϊάκι, το = το ξύλο, το ραβδί. (τουρκ. dayak, ραβδί)

νταλάκα, η = ο κόρφος. (βουλ. dalak, σπλήνα)

νταλάκι, το = το σπυρί. (τουρκ. dalak)

ντάλι, το = 1.κλαδί δέντρου 2. ο μεθυσμένος, ο ζαλισμένος. (τουρκ. dal, κλαδί)

νταλντώ, ρ = ορμώ, ξεκινώ να κάνω κάτι με θάρρος. *Νταλντάει στα ξένα χουράφια κι μαζεύ(ει) σταφύλια.* (τουρκ. dalmak)

νταλώνω, ρ. = ζαλίζομαι. *Ήπια μια κανάτα κρασί κι νταλώθκα.* (μσν. ενταλώνω = σκοτεινιάζω, ζαλίζομαι)

νταμαζλίκι, το = ο κατάλληλος για αναπαραγωγή για να διατηρήσει τη ράτσα. (τουρκ. damizlik)

νταμάρι, το = αρρώστια του καπνού, όπου τα φύλλα γεμίζουν άσπρες γραμμές. (τουρκ. damar, φλέβα)

νταμασιένιο, το = είδος υφάσματος (δαμασκηνό, νταμασέ). (ιταλ. damasco)

ντάμπιτερ = εντελώς, στο έσχατο άκρο.

νταμπλαντώ, ρ. = κουράζομαι, ξεθεώνομαι. *Απ' του προυί ξιφουρτώνου. Νταμπλάτσα.* (ίσως τουρκ. damla)

ντανάκι, το = ο ταύρος. (τουρκ. dana, μοσχάρι)

νταρίζω, ρ. = δωρίζω. *Νύφ(η) αρχίντσει να νταρίζ(ει).* (αρχ. δωρούμαι > δωρίζω)

ντάρισμα, το = το δώρο που δίνονταν από τη νύφη στους γάμους.

νταρνταρίζω, ρ. = φλυαρώ. *Σταμάτα να νταρνταρίζεις.*

ντέφι να γίντς = κατάρρα, να εξαφανιστείς.

ντίλαλας, ο = ο ψηλός.

ντιλιούμπασης, ο = η πέτρα ή οι πέτρες στη γωνία χωραφιού για σημάδι συνόρων.

ντίλμα = τάχα.

ντιντέικους, ο = ψηλός.

ντίντσους, ο = ο ζωηρός, ο δροσερός, ο τεντωμένος. (τουρκ. dinc, εύρωστος)

ντιρικώνομαι, ρ. = σηκώνομαι όρθιος, σαν ντιρέκι. (τουρκ. direk)

ντιρπί, το = η λίμα. (τουρκ. törpü, λίμα)

ντισλιντώ, ρ. = ζωηρεύω. *Ντισλέντσι του καπνό.*

ντολμαλίκι, το = χωράφι που έχει χώμα ντολμά.

ντολμάς, ο = χώμα μαλακό, αφράτο, για κατασκευή τούβλων. (τουρκ. dolma)

ντόντου, η = προσφώνηση της μεγάλης αδερφής από τις μικρότερες.

ντουάνι, το = ο αφηρημένος, ο χαζός. (Τριαντ. ντουγάνι, τουρκ. doğan, γεράκι)

ντουβάκι, το = το ύφασμα που τοποθετούσαν στις πλάτες των νεόνυμφων μέσα στην εκκλησία. (τουρκ. dunak, κάλυμμα νύφης)

ντουλαμάς, ο = σακάκι με τα κουμπιά στο πλάι. (τουρκ. dolama)

ντουματίτσι, το = φαγητό με ντομάτες και αυγά ανακατεμένα.

ντούμπλα, η = παλιό χρυσό κόσμημα, φλουρί. (γαλ. duble, διπλός)

ντουνέκι, το = είδος περιστεριού που κάνει τούμπες στον αέρα.

ντουντουλές, ο = το έθιμο της περπερούνας, ο μουσκεμένος. (βουλ.)

ντουντούνα, η = ποικιλία μακρόστενου καρπουζιού. (ίσως τουρκ. duduka, χωνί)

ντούρβανος, ο = σκεύος για την παραγωγή του βουτύρου.

ντούρμα = τάχα, αν και.

ντουρντουβάκι, το = ο σκλάβος, ο αγαθός. (βουλ.)

ντουσμάνος, ο = κακός, άχρηστος, άγριος, εχθρός. (τουρκ. düşman)

ντραγκανίζω, ρ. = κάνω θόρυβο. *Πόρτα απ' τουν αέρα ντραγκάντζι.*

ντραγκουζίνι, το = ο μελισσοφάγος.

ντραγκώνομαι, ρ. = πιάνομαι επειδή βρίσκομαι στην ίδια θέση πολλή ώρα. *Τόσ(η) ώρα καθιστός ντραγκώθκα.*

ντρίμα, η = συστάδα από βάτα.

ντριμόνι, το = μεγάλο κόσκινο που χρησιμοποιείται στα αλώνια. (αρχ. δέρμα > δερμόνι)

ντριμονιάζω, ρ. = κοσκινίζω δημητριακά με ντριμόνι.

ξενοστίζω, ρ. = δεν είμαι της εποχής, είμαι ανεπίκαιρος. (ίσως ξενοστιμίζω)

ξέφαγα, ρ. (αόρ.) = τελείωσα το φαγητό.

ξιανάλλαγους, ο = ο ανάλλαγος, ο άντυτος. (αρχ. αλάσσω)

ξιαπουλνώ, ρ. = αμολώ, εξαπολύω. *Μόλις είδα του νοικουκύρ(η) ξιαπουλήθκα στου κουσί.* (αρχ. απολύω > μσν. εξαπολύω)

ξιαστουχμένους, ο = ξεχασμένος.

ξικατρήθκα, ρ. (αόρ.) = θέλω να κατοικήσω.

ξικαυκαρώνου, ρ. = βγάζω το καύκαλο, την πέτσα (ξεκαυκαλώνω).

ξιμαλλιάζω, ρ. = διώχνω τη πείνα ή τη δίψα μου, τρώω κάτι πρόχειρα. *Φάι λίγου τυρί να ξιμαλλιάεις.*

ξιμπουσιαντάου, ρ. = φαρδαίνω, απελευθερώνω, λασκάρω, χαλαρώνω. *Ξιμπουσιάντσι του του σκοινί.*

ξινάδα, η = η ξινίλα που έρχεται με το ρέψιμο.

ξινάδι, το = χόρτο με ξινή γεύση που συλλέγεται για σαλατικό, ξινήθρα.

ξινέχωμα, το = το ξεθάψιμο του νεκρού μετά από έξι χρόνια.

ξινισκιρίζω, ρ. = ξεσκαλίζω, ανακατώνω. *Τι ξινισκιρίζεις μες σ' ντουλάπης;*

ξινιχώνω, ρ. = ξεθάβω το νεκρό. *Του Σαββάτου θα ξινιχώσουμι τουν πάππου.*

ξινουμώ, ρ. = διώχνω κάποιον ανεπιθύμητο μακριά, προκαλώ ταραχή. *Βρε, του παλιόσκλου, τα ξινόμσι τ' αρνίθια. Αν δεις του σκλι μ', ξινόμσι του να έρτει κατά δω.* (ξε + νομεύω = διαλύω το κοπάδι).

ξιπουβγάζου, ρ. = ανταποδίδω, εκδικούμαι. *Αυτό που μ' έκανις θα στου ξιπουβγάλου.*

ξιπουθάρρετος, επίθ. = ο ξέθαρρος.

ξιπουθαρρεύω, ρ. = ξεθαρρεύω, ανακουφίζομαι. *Πάντριψι τα κουρίτσια κι ξιπουθάρρισι.*

ξιπουλτώνουμι, ρ. = βγάζω τις κάλτσες μου, μένω ξιπόλητος. *Ξιπουλτώθκα για να πιράσω τουν πουταμό.*

ξιπουνιλώ, ρ. = λιώνω.

ξιπουτυλίγου, ρ. = ξετυλίγω. *-Ξιπουτύλιξ' του αυτό του κουβάρι.*

ξιρουχαμνίζουμι, ρ. = χασμουριέμαι. *Απού τώρα αρχίντσεις να ξιρουχαμνίζισι.*

ξισπέρνου, ρ. = τελειώνω τη σπορά ή τη φυτεία του καπνού.

ξιφουλντώ, ρ. = ξεφλουδίζω.

ξιχαζώνουμι, ρ. = χαζεύω, ξεχνιέμαι. *Πού ξιχαζώθκεις πάλι ξιαστουχμένι;*

ξιχάφτου, ρ. = κολατσίζω. *Κάτσι να ξιχάψεις.*

ξιχέσκα, ρ. (αόρ.) = θέλω να χέσω.

ξυέμι = ξύνομαι. *Του σκλι ξυέτι. Τσιμπούρια δα έχ(ει).* (αρχ. ξύομαι)

ξυλουφαγάς, ο = ο δρυοκολάπτης.

ξυπάζω, ρ. = τρομάζω, ξαφνιάζω. *Τουν είδα απότομα κι ξυπάσκα.* (ξυπάζω < συσπάζω < αρχ. συσπώ)

Ο

ολάσοντουκ = αμάν.

ομάς, ο = βόλος μεσαίου μεγέθους. (ελνστ. ομάς)

όξινους, ο = ο ξινός. (ελνστ. όξινος)

όρκους, ο = το πύο. (αρχ. όρκος)

ορμηνεύω, ρ. = συμβουλεύω. (αρχ. ερμηνεύω)

ούγκσι = προσταγή προς το γάιδαρο να σταματήσει.

ουγκώνουμι, ρ. = φουσκώνω από πολύ φαγητό. (αρχ. ογκούμαι)

ουζαντώ, ρ. = κοιμάμαι, ξαπλώνω. (τουρκ. uzanmak, τεντώνομαι)

ουκνιάρης, ο = τεμπέλης. (ελνστ. οκνηρός)

ουμπλιά, η = πατημασιά, χνάρι. (ομπλή = λακκάκι γεμάτο νερό < αρχ. οπλή)
ουνταλούκι, το = μεγάλο υφαντό κιλίμι που στρώνονταν στο πάτωμα του μεγάλου οντά.

ούρι, το = το γούρι. (τουρκ. ugur, καλή τύχη)

ουρλιέμαι, ρ. = κλαίω με φωνή. *Τα παιδιά ουρλιούνταν γιατί ήθιλαν βόλτα.*
 (αρχ. ωρύομαι)

ουρλός, ο = νερουλός, μελάτος. *Του αυγό δεν έβρασι καλά, ήταν ουρλό.*

ουρμάνι, το = χέρσο μέρος με δέντρα και λιβάδια, ρουμάνι. (τουρκ. orman)

ουρουπλανούδι, το = ο χαρταετός.

ουρσούηζς, ο = γρουσούηζς. (τουρκ. ugursuz)

ουρτακιά, η = η συνεταιριά. (τουρκ. ortak, συνεταιίρος, μέτοχος)

ουρτώνω, ρ. = 1. το φαΐ – βάζω στο φαγητό που βράζει στην κατσαρόλα όλα τα απαραίτητα 2. τα ζώα – ταχτοποιώ το φαγητό τους. *Πάου μέσα να ουρτώσου του φαΐ.*

ουσιάκι, το = ο αιχμάλωτος.

ουτζιάκι, το = το τζάκι. (τουρκ. ocak)

ούτσι, το = το τελευταίο χέρι καπνού. (τουρκ. uc, τέλος)

Π

παλάζι, το = το μικρό πουλάκι. (τουρκ. palaz, νεοσσός περιστεριού)

παλαζούδι, το = το μικρό παλάζι.

παλιαντζίνα, η = ο ιστός της αράχνης. (βουλ. rayiazina, στην Τερπνή η αράχνη λέγεται πάλιαγγας και στη Βέργη παρπάλιαγγας)

παλιοστούρικο, το = πάρα πολύ παλιό, ερείπιο.

πάννα, η = εργαλείο του φούρνου. Μεγάλο ξύλο με ένα πανί στην άκρη το οποίο βρέχανε και μετά άπλωναν ισομερώς τα κάρβουνα. (αρχ. δωρ. πάνος = ύφασμα)

παναΰρι, το = το πανηγύρι.

πανουγόμι, το = τα ξύλα που βάζουν πάνω από το κανονικό φορτίο στο γαίδαρο. (πάνω + αρχ. γόμος = φορτίο)

πανουστάφλου, το = το σταφύλι στο πάνω μέρος του κλήματος που αργεί να ωριμάσει.

πανουτιάζω, ρ. = βάζω το ένα πάνω στο άλλο. *Πανώτιασι τα κιλίμια απάν στου σιουντούκι.*

πάους, ο = ο πάγος.

παπάρα, η = άχυρο μουσκεμένο ανακατεμένο με πίτουρα για τροφή ζώων.
(ιταλ. papara)

πάπαρος, ο = η αρσενική πάπια.

παπαρούνα, η = ο μοβ κρίνος.

παπίτκος, ο = από πάπια, παπίσιος.

παππουλάς, ο = το μεγάλο καφέ σαλιγκάρι. (αρχ. πάππος)

πάππους, ο = γεμισμένα χοιρινά έντερα με ρύζι, φαγητό των Χριστουγέννων.

παρακαμνιό, το = νυχτέρι γυναικών ιδίως που κεντούσαν ή έπλεκαν ομαδικά.
(παρακάθομαι ή παρά + κάμνω)

παραμαζεύω, ρ. = 1. παρασέρνω, 2. μαλώνω. *Μόλις τουν παραμάζεψα, σκώθκι κι έφυγι. Τουν παραμάζιφι μι του τραχτέρ(ι).*

παραμνήματα, τα = τα έθιμα που τελούνταν την παραμονή του γάμου
(παραμονήματα).

παρασήμαδου, το = ο κακοντυμένος.

παρασκύφτου ή **παρασκύβου**, ρ. = πάω κάπου με σκοπό να δω κάτι που έγινε, κρυφοκοιτώ. *Πήγινι παράσκυφι να δεις τι έγινε.*

παρασταθός, ο = το κατώφλι της πόρτας, το πεζούλι. (αρχ.)

παρασταλιάζω, ρ. = κάθομαι κάπου άσκοπα, περιμένω έξω ακίνητος. *Τι κάθισι κι παρασταλιάειζς μες στου κρύου.*

παραυτίδα, η = ο κρόταφος. (πάρá + αυτί)

παρμάκι, το = η ακτίνα της ρόδας κάρου. (τουρκ. parmak)

παρπαζιόλα, η = το ποπ κορν. (ηχομ.)

παρπάλιαγγας, ο = η αράχνη. (από το σφάλαγγας < αρχ. φάλαγξ = αράχνη)

παρτσάλας, ο = ο κουρελιάρης. (τουρκ. parca, κομμάτι, βουλ. partsalan, κουρελής)

παστάλι, το = 1. η τοποθέτηση των ξερών φύλλων καπνού το ένα πάνω στο άλλο 2. η χρονική διάρκεια που κρατάει η δουλειά αυτή. (τουρκ. pastal)

πασχαλίτσα, η = η ανεμώνη (ανθίζει κοντά στο Πάσχα).

παταβώνω, ρ. = σαστίζω, τρομάζω (αόρ. πατάθκα). *Είδα ένα φίδι στου χουράφι κι πατάθκα. Μη φουνάειζς. Μι πατάβουσις.*

πατίκι, το = ξυλοπάπουτσο, τσόκαρο. (αρχ. πατέω > μσν. πατίκιν)

πατλάκι, το = παιδικό θορυβώδες παιχνίδι. (τουρκ. patlak)

πατλαντώ, ρ. = 1. προκαλώ δυνατό θόρυβο, πάταγο 2. σκάζω, σκάζω για νερό. *Έφαγα αλμυρές σαρδέλις κι πατλάτσα για νιρό. Η φούσκα πατλάτσι.* (τουρκ. patlamak, σκάζω)

πατλιτζάνι, το = η μελιτζάνα. (τουρκ. patlican)

πατούνα, η = η πατούσα. (αρχ. πατέω > πατούσα > πατούνα)

πατσάδι, το = ανώμαλο κλαδί, ο κορμός θάμνου που μένει στο έδαφος όταν κόψουμε το θάμνο.

πατσιάς, ο = το κεφάλι. (τουρκ. rafa)

πατώνω, ρ. = αλείφω το πάτωμα του σπιτιού με χύμα κόκκινο ανακατεμένο με βουνιά και νερό. (μσν. πάτος – πατώνω < αρχ. πατώ)

παχάδι, το = το παχάκι, μικρό κομμάτι λίπους. (αρχ. πάχος)

πέτνιαρος, ο = ο κόκορας.

πήρουσι ή **πύρουσι**, ρ. = λέγεται προς κάποιον με απειλητική διάθεση ή με απορία. *Τι σι πήρουσι κι τόκανις; -Δε δα του δώεις; Τι σι πήρουσι !*

πήχη, η = πλατύ σίδερο που χρησιμοποιείται στο δεμάτιασμα του καπνού. (αρχ. πήχης)

πιλέκα, η = κομμάτι ξύλου που βγαίνει από το πελέκημα με τσεκούρι. (αρχ. πέλεκυς)

πιλιβάνης, ο = ο παλαιστής. (τουρκ. rehivan)

πιλιστέρι, το = το περιστέρι.

πιπιρτζής, ο = ο κοκκινολαίμης, η βούλα στο λαιμό του έχει το χρώμα του κόκκινου πιπεριού. (μσν. πιπέριον < αρχ. πέπερι)

πιρατώνω, ρ. = βάζω το σύρτη. (αρχ. περατώ, περατώνω)

πιρδέκα, η = η πέρδικα

πιριχώ, ρ. = ρίχνω νερό για να μη σηκώνεται σκόνη, με σκοπό να σκουπίσω. *Πιρέχσα την αυλή να φουκαλίσου.* (αρχ. περιχέω)

πιρλιάντου, το = η πρώτη μαντίλα του κεφαλιού, που μάζευε τα μαλλιά των γυναικών.

πιρτσιάς, ο = τσουλούφι μαλλιών που φαίνεται άσχημο. *Κι αυτός κρέμασι έναν πιρτσιά, που του σκιπάζ(ει) του γκλέφαρου.*

πισκιούλι, το = το κρόσσι. (τουρκ. püskül, βουλ. piskiul)

πισμανεύω, ρ. = μετανιώνω. (τουρκ. pisman, μετανιωμένος)

πιπρίτσι, το = τα πεντόβολα. (αρχ. πέτρα)

πιπρωτούρα, η = χωράφι με πολλές πέτρες.

- πίσκου**, το = παιδάκι. (τουρκ. ρις, το νόθο παιδί)
- πλάρι**, το = το πουλάρι, το μικρό γαϊδουράκι. (αρχ. πουλάριον, πώλος)
- πλαρίνα**, η = μικρή γαϊδούρα.
- πλαστό**, το = το ζυμωτό ψωμί. (αρχ. πλαστός)
- πλιατσιανίζου**, ρ. = πλατσουρίζω, τσαλαβουτώ στα νερά. (ηχομ.)
- πλουκαριά**, η = εσωτερικός τοίχος σπιτιού με ξύλα πλεκτά και σοβατισμένα με λάσπη.
- πλουκός**, ο = ο φράχτης της αυλής με πλεγμένες λυγαριές. (αρχ. πλόκος < πλέκω)
- πόθεννα = πουθενά.
- πολεμώ**, ρ. = προσπαθώ, αγωνίζομαι. *Πουλιμούσι να λύσ(ει) του σκοινί.* (αρχ. πολεμώ).
- πόπαρα**, τα = φαγητό ζουμερό με πράσο, λάδι, νερό και πιπέρι κόκκινο όπου μέσα ρίχνουν κομμάτια ψωμί. (σλαβ. porpara)
- πορεύω**, ρ. = ζω, έχω τα αναγκαία για να ζήσω. *Του σιάρ(ι) φτάν(ει) για να πουρέψουμι φέτους.* (αρχ. πορεύομαι)
- πόστα**, η = ένα μακρόστενο μέρος φυτεμένο με καπνό. (ιταλ. posta)
- Πουγουρίσματα**, τα = η επάνοδος της νύφης μαζί με το γαμπρό στο σπίτι της νύφης μια βδομάδα μετά το γάμο.
- πουγουρίσματα**, τα = οι αράδες του καπνού που φυτεύονται στις άκρες των χωραφιών.
- πουδέρνω**, ρ. = ρίχνω κάτω. *Σιγά, πρόσιχι, θα μι πουδήρεις.*
- πουδιακό**, το = το έθιμο ποδαρικό. (αρχ. πους)
- πουδουκλώνω**, ρ. = περδικλώνω, βάζω το πόδι μου για να κάνω κάποιον να σκοντάψει. *Στα καλά καθούμενα τουν πουδούκλουσι.* (ίσως πόδι + αρχ. κλώθω – κλώνος)
- πουιάτα**, η = το υπόστεγο.
- πουλιάνα**, η = 1. μικρό λιβάδι στο βουνό, ξέφωτο 2. χωράφι ακαλλιέργητο γεμάτο χόρτα. (βουλ. poliana, polianka)
- πουλίτσα**, η = ράφι ψηλά στον τοίχο. (βουλ. politsa, ράφι)
- πουλουιέμι**, ρ. = απαντώ. (αρχ. απολογούμαι)
- πουμπεύω**, ρ. = διαπομπεύω. (αρχ. πομπεύω)
- πουνίδι**, το = ο σωματικός πόνος.
- πουνιλώ**, ρ. = λιώνω κάτι. (ανελώ = διαλύω)

- πούπκα**, η = το μάτι του κλήματος απ' όπου βγαίνουν τα φύλλα κι οι βλαστοί.
- πουρεία**, η = η πόρτα της αυλής, το σοκάκι. (αρχ. πόρος, πορεία)
- πουρλόκης**, ο = ο βρικόλακας. *Πουρλόκ(η) του διαβόλ(ι).*
- πουρλουκούδι**, το = το αυγό που κάνει μια κότα κι είναι πολύ μικρό και το οποίο δεν το τρώνε.
- πουρνιά**, η = είδος δαμασκηνιάς. (αρχ. προύμνη)
- πουρπούλι**, το = τα ανακατεμένα μαλλιά, τα αχτένιστα. *Αέρας μάς έκανι τα μαλλιά μας πουρπούλια.*
- πουρρίχνω**, ρ. = αποβάλλω, γεννώ πρόωρα. *Γιλάδα μας πόρριξι.* (αρχ. απορρίπτω)
- πουρτσιάδι**, το = ο τράγος. (βουλ. pratz, τράγος)
- πούρτσιους**, ο = ο τράγος.
- πουτούρι**, το = η βράκα που φορούσαν οι παππούδες στη Βέργη. (τουρκ. rotur)
- πουτρουμάζου**, ρ. = τρομάζω, φοβάμαι. *Μουναχιά στου σπίτ(ι) πουτρουμάζου.*
- πούφνα**, η = είδος σφαιρικού μανιταριού που όταν ξεραίνεται και το πατάς κάνει πουφ. (ηχομ.)
- πουχλουπώνουμι**, ρ. = πέφτω κάτω με θόρυβο, σκοντάφτω. *Σιγά σιγά. Δα πουχλουπουθείς.*
- πράμα**, το = το ζώο που εκτρέφεται στο σπίτι. *Πάου να ταΐσου τα πράματα.* (αρχ. πράγμα)
- πρασαγούλα**, η = φαγητό ζουμερό με πράσα, πιπέρι και πολύ αλεύρι (σαν τα πόπαρα).
- πρασκανώ**, ρ. = πιτσιλώ. *Απ' τις μπάρις πρασκανήски του ντουβάρ(ι).* (βουλ. praskam, πιτσιλώ, ραντίζω)
- προύφλιους**, ο = ο τεμπέλης, αυτός που κάθεται συνέχεια σαν προσφώλι.
- πρώιμα**, το = νεκρικό έθιμο. Τη δεύτερη μέρα μετά την ταφή πάνε γυναίκες στο μνήμα με κόλλυβα, ψωμί κι ελιές. (πρόγευμα)
- πρωτοστάξι**, το = η πρώτη ποσότητα του τσίπουρου, που στάζει και έχει μεγάλη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα. (πρώτα + στάζω)
- πυρώνομαι**, ρ. = ζεσταίνομαι. (αρχ. πυρώ > μσν. πυρώνω)
- πχί**, το = το πιοτό.

P

ραβός, ο = ο αλλήθωρος. (αρχ. στραβός = αλλήθωρος)

ραγάνα, η = η τραγάνα, η κουδουνίστρα, η μουρμούρα γυναίκα.

ραγανίζω, ρ. = μουρμουρίζω, προξενώνοντας εκνευρισμό.

ρασινιά, η = χόρτο των αγρών.

ρασπάκι, το = ο πολύ ξινός.

ρόβι, το = όσπριο που χρησιμοποιούνταν για ζωοτροφή. (όροβος < αρχ. ορόβιον)

ρουδίζω, ρ. = κοκκινίζω. (αρχ. ρόδον).

ρουκώνω, ρ. = χώνω, βάζω μέσα. *Γρήγουρα, ρούκουσ' του μέσα.* (τουρκ. rükün, στύλος, κολόνα)

Σ

σάζι, το = το ψαθί. (τουρκ. saz, σκίνος)

σακαντίζω, ρ. = ντρέπομαι, δεν τολμώ, διστάζω. *Σακαντίζου να στου πω.*

σακάρης, ο = ζώο ή άνθρωπος που έχει βούλα στα μαλλιά. (τουρκ. sakar, λευκή κηλίδα)

σακί, το = τσουβάλι κατασκευασμένο από γίδινη τρίχα. (αρχ. σακκίον)

σάλαμα, το = το χοντρό άχυρο, το άκοπο. (τουρκ. salma > salmak, αφήνω, βουλ. slama, άχυρο)

σάλι, το = η σχεδιά του ποταμού. (τουρκ. sal, σχεδιά)

σαλντώ, ρ. = ορμώ, πηδώ, σαλτάρω. *Σαλντώ να του πάρου αλλά δεν πρόλαβα.* (τουρκ. salmak, ορμώ, λατ. salto, πήδημα)

σαμαρόζια, τα = οι φυτρωμένοι σπόροι σταριού που εμφανίζονται το καλοκαίρι στα θερισμένα σταροχώρα μετά από έντονες βροχές. (βουλ. samorasoil, αυτοφυής)

σαμσάρι, το = το κουνάβι. (τουρκ. sansar)

σανίδι, το = η βραγιά που θα χρησιμοποιηθεί για φυτώριο του καπνού.

σάνκιμ = μήπως, τάχα. (τουρκ. sanki)

σαντάλι, το = βέργες ξεραμένου καπνού μαζεμένες όλες μαζί για κρέμασμα στη αποθήκη. (αρχ. σανδάλιον)

σανταλιάζω, ρ. = μαζεύω τις βέργες καπνού σε σαντάλια.

σαντέθκος, ο = ο γνήσιος, ο αγνός. *-Καφές είναι σαντέθκος;*

σαούλι, το = το νήμα της στάθμης των μαστόρων. (τουρκ. çekül, βαρίδι)

σαραντούδι, το = είδος λουλουδιού.

σαραφλαντώ, ρ. = ανακαλύπτω, παρατηρώ, παίρνω είδηση, αντιλαμβάνομαι. *Πήγι κρυφά να κλέψ(ει) σταφύλια αλλά γω του σαραφλάτσα.* (τουρκ. saraf, ελέγχω το νόμισμα)

σαρί μαντζιάρης, ο = η κιτρινοπράσινη σαύρα. (τουρκ. sarı, κίτρινος)

σαρίκι, το = 1. το μεγάλο ξύλο που βοηθά στο άδειασμα του καπνού από τις βελόνες στο σπάγκο. 2. ο σπάγκος με τον καπνό που απλώνεται στον ήλιο. (τουρκ. sirik, μικρό κοντάρι)

σαρικιά, η = το χτύπημα με το σαρίκι.

σαρικιάζω, ρ. = αδειάζω τις βελόνες καπνού σε σαρικία.

σαρμάς, ο = ντολμαδάκι, λαβή στην πάλη. (τουρκ. sarma, τύλιγμα)

σαρμασίκι, το = φυτό αναρριχώμενο με άσπρα χωνάκια. (τουρκ. sarmaşik, κισσός)

σαρτσέδι ή **τσιαρτσέδι**, το = ο σπουργίτης. (τουρκ. serçe)

σασιρντώ, ρ. = σαστίζω. *Άμα είδι τόσου κόσμου σασίρτσει.* (τουρκ. şaşırmak, ταραζομαι)

σβακιάζω, ρ. = στριμώνω, τσαλακώνω. *Του σβάκιασα στη γωνία κι τουν έδουσα μια στην παραυτίδα.*

σβάρραχνα, τα = τα βράγχια. (Τριαντ. σπάρραχνα, μσν. σπάρραχνα, σπλάγχνα + ελνστ. βράγχια)

σένκου, ο = ο δροσερός, ο ζωηρός.

σέρλα, η = παιχνίδι που έχει σαν πρωταγωνιστή έναν ξύλινο τρίποδα, σαν πυραμίδα, με το ίδιο όνομα. (σλαβ. surla, μυτερή κορφή)

σερμπέζκος, ο = ζωηρός, άτακτος. (τουρκ. serbeze)

σιάϊκα, η = το καρφί. (βουλ. siaika)

σιακά σιακά = αστεία αστεία, σιγά σιγά.

σιαλιάκι γιουφτίτκου, το = ο γυμνοσάλιαγκας.

σιαλιάκι, το = το σαλιγκάρι. (Τριαντ. σάλιακας, μσν. σάλιακας)

σιαμάρι, το = το χαστούκι, το ράπισμα. (τουρκ. şamar)

σιαμαρλαντώ, ρ. = χτυπώ, μαλώνω. *Κάτσι φρόνιμα γιατί δα σι σιαμαρλαντήσου.*

σιαμί, το = το τσεμπέρι, το μεγάλο κεφαλομάντηλο που δένεται πάνω από το πιρλιάντο.

σιαρινούδα, η = πασχαλιάτικο αυγό βαμμένο με πολλά χρώματα.

σιάρινους, ο = ο πολύχρωμος, ο παρδαλός, ο μπερδεμένος. Έκανα πιδιά σιάρινα. Πιδούδια κι κουρτσούδια. Αυτό του κιλίμι είναι πουλύ σιάρινου. (βουλ. siaren)

σιαχτώ, ρ. = αφαιρούμαι, χαζεύω. –Έι, μη σιαχτάς. Δούλιβι.

σιαψάλης, ο = ο χαζός, ο ελαφρύς, ο πολυλογάς, ο κακοντυμένος, ο αδέξιος. (τουρκ. şarşal)

σιβαίνω, ρ. = μπαίνω μέσα. Σιβαίν(ει) μες στ' αμπέλ(ι) σα κύριους. –Σέβα μέσα, μην κάθισι στουν παρασταθό. (αρχ. εισβαίνω)

σικμπασί = τάχα τάχα.

σιμπουιά, η = η βιολέτα. (τουρκ. şebboy)

σιόλι, το = το φλιτζάνι. (βουλ., λατ. solium, δοχείο)

σιου = επίτηδες.

σιουμφάδα, η = η συννυφάδα.

σιουντεύω, ρ. = ψάχνω να βρω, ερευνώ, χασομερώ. Τι σιουντεύισι ακόμα. Τράβα στη δλειά. (τουρκ. sende, εντοπίζω πάνω σου)

σιουρμπέτι, το = πρόχειρο φαγητό με κρύο νερό και ζάχαρη, το ζαχαρόνερο. (τουρκ. şerbet)

σιουρσιουλιάγκα, η = νεροσυρμή πάνω στον τοίχο. (ηχομ.)

σιουρσιούρα, η = η αδιάκοπη ροή υγρού. Έσπασι σουλήνα κι του νιρό έτριχι σιουρσιούρα. (ηχομ.)

σιρβιέτα, η = μεγάλη μαντίλα που έδεναν οι άντρες γύρω στο κεφάλι τους. (ιταλ. serviette, πετσέτα)

σιργκί, το = ο πάγκος του μικροπωλητή στο παζάρι. (τουρκ. sergi)

σιρσιρής, ο = ο επιπόλαιος, ο ελαφρόμυαλος. (τουρκ. serseri, αλήτης)

σις, το = λεπτή σιδερένια ράβδος με μύτη. (τουρκ. şis, σούβλα)

σισμάς, ο = κρέας νερόβραστο στο καζάνι με αλάτι που προσφέρονταν στους γάμους. (τουρκ. sismak, στάζω, ιδρώνω)

σκάκλιακας, ο = η ακρίδα. (βουλ. skakalets)

σκαμάδι, το = αυτός που σιχαίνεται, ο άσχημος. (αρχ. σικχός > μτγν. σιχαίνομαι > σίχαμα)

σκάμα, το = ο αφρός του σαπουνιού, της μπίρας και του καταρράχτη. (αρχ. σκάζω)

σκαμνιά, η = η μουριά. (Τριαντ. συκαμινιά, ελνστ. συκαμινέα < αρχ. συκάμινος)

σκανιάζου, ρ. = σκάζω, στενοχωρούμαι, αγαναχτώ. *Αυτό του πιδί πουλύ μι σκανιάζει.* (αρχ. σχάζω, σχάω)

σκανίκι, το = ξύλο χοντρό, σαν μπαστούνι. (ίσως μσν. καννίον < ελνστ. κάννα = καλάμι)

σκαντζιλήθρα, η = η σπίθα της φωτιάς. (ίσως αρχ. σκάζω)

σκατουμπάμπουλας, ο = το σκαθάρι που κυλά ένα βόλο κοπριάς.

σκίζα, η = κομμάτια από κορμό δέντρου που σχίστηκαν κατά μήκος. (αρχ. σχίζα)

σκιπαρνιά, η = η σκαπάνη, ο κασμάς. (αρχ. σκέπαρνον)

σκουρδουπάνι, το = ο γυρίνος που μοιάζει με σκελίδα σκόρδου. (αρχ. σκόροδον > ελνστ. σκόρδον)

σκουτέλα, η = φαγητό ταψιού με ρύζι, κρέας ή ψάρια ή συκώτια και από πάνω μια στρώση αυγά. (λατ. scutella, γαβάθα)

σκουτίδα, η = το σκοτάδι. (αρχ. σκότος)

σκουφούνι, το = το τσουράπι, η πλεκτή μάλλινη κάλτσα. (ίσως σκούφος)

σκρουπίδι, το = το σαμιαμίδι, η σαύρα του σπιτιού. (αρχ. σκορπιός)

σμιρός, ο = το κολλυβόζουμο. (ζουμερός)

σμουλέτσου, το = αγριόχορτο των αγρών με λογχοειδή φύλλα, η κύπερη.

σμούχριασμα, το = το μούχρωμα, το σούρουπο.

σμπουρίζω, ρ. = μιλώ, κουβεντιάζω. *Τουν σμπόριξα αλλά δε πιλουήθκι.* (βουλ. zbor, λόγος)

σντρίγα, η = νεράιδα, παραμυθένιο ον γυναικείο με άσπρα ρούχα, που κρύβεται σε συκιές και τις νύχτες βγαίνει μαζί με άλλες και χορεύει. (στρίγκλα, λατ. striga)

σντριγοσυκιά, η = είδος συκιάς που κατοικούν σντρίγκες και που οι καρποί της δεν τρώγονται.

σόμπορο, το = σύναξη γυναικών για κουβέντα ή κουτσομπολιό. (βουλ. sobir, συγκέντρωση, βουλ. sbor, συνάθροιση)

σουιτιά, η = η ιτιά.

σουμπρώ, ρ. = παροτρύνω το σκυλί να ορμήσει. *Φεύγα απ' την αυλή γιατί θα σουμπρήξου του σκλί.*

σουπέρι, το = το απάνεμο μέρος. (τουρκ. siper, ασπίδα, καταφύγιο)

σουρντώ ή **σουρντίζω**, ρ. = ξεχειλίζω και ρέω συνεχώς, παθαίνω διάρροη. *Σούρτσι διξαμινή κι του νιρό έτριχι συνέχεια.* (βουλ. survam, ξεχύνομαι, surtia, ρέω)

σούσαλα, τα = οι φλούδες απ' τα στάχυα που χωρίζουν στο αλώνι απ' το στάρι.

σουσαμίγκα, η = ο ξερός βλαστός του φυτού σουσάμι.

σπουριά, η = ένα κομμάτι γης, ότi σπέρνεται σε μια διαδρομή. (αρχ. σπόρος)

στάβα, η = η ειδική τοποθέτηση των δεματιών των δημητριακών στο χωράφι, σταυρωτά, μέχρι το αλώνισμα. (βουλ. stava, άρθρωση)

στάμα γιόμα = το καταμεσήμερο. (μσν. στάμα από το θέμα στατού αρχ. ίστημι + αρχ. γεύμα)

σταξιά, η = σταγόνα. (αρχ. στάξις)

σταυρώνω, ρ = ανταμώνω. *Στου δρόμου σταύρουσα τουν παπα-Βαγγέλη.* (ελνστ. σταυρώνω)

σταφλαρμιά, η = σταφύλια τουρσί, βουτηγμένα μέσα σε μούστο. (σταφύλια + άρμη)

Σταχτοπέπιλης, ο = ήρωας παραμυθιού, Σταχτοπούτος.

στείρι, το = αγριόχορτο, το βλίτο. (αρχ. στείρος)

στιαρίτσι, το = βρώσιμο αγριόχορτο. (σιτάρι)

στινουσιά, η = η στενότητα, η έλλειψη χώρου. *Του σπίτι μας είναι μικρό. Έχουμε στινουσιά.* (αρχ. στενός)

στον κόρακα = να εξαφανιστείς (βρισιά).

στρουμπώνουμι, ρ. = χώνομαι. *Αφού σέβινι κόσμους στου καφινείου, στρουμπώθκα κι γω μέσα.*

στρώση, η = το στρώμα που πλαγιάζουμε.

συλλοϊέμι, ρ. = σκέφτομαι. *Σι βλέπου συλλουιέσι. Τι σκέφτισι, πέ μι.* (αρχ. συλλογίζομαι)

συνορίζω, ρ. = ξεσυνερίζω. *Πιδούδ(ι) είναι, μην του συνουρίειζς.* (ελνστ. συνερίζομαι)

συντραύλιστο, το = μεγάλο ξύλο που ανακατώνουν τη φωτιά στο φούρνο. (συνδαύλιστρον, συνδαυλίζω, αρχ. συν + δαυλός)

συρμός, ο = η επιδημική αρρώστια, η αρρώστια που σέρνεται. (σύρω > αρχ. συρμός)

σφάλακας, ο = ο τυφλοπόντικας. (αρχ. ασπάλαξ)

σφαλακιά, η = η στοά του τυφλοπόντικα.

σφάλι, το = η παραμάννα, ασφάλεια. (αρχ. ασφάλεια)

σφαλνώ, ρ. = κλείνω, ασφαλίζω. *Σφάλτσι τα μάτια. Σφάλνα τη θύρα όταν μπαίνεις.* (ελνστ. σφαλίζω)

σφύρκα, η = η σφυρίχτρα.

Τ

τάβλα, η = υφαντό τραπεζομάντιλο που στρώνεται στα χωράφια. *Στρώσι την τάβλα να φάμι.* (λατ. tabula, μσν. τάβλα)

ταή, η = φαγητό ζώου. (αρχ. ταγή < τάσσω)

τάι, το = το μικρό άλογο. (τουρκ. tay, πουλάρι)

ταϊφάς, ο = η οικογένεια. (τουρκ. tayfa, φάρα, φυλή)

τακάτι, το = δύναμη, κουράγιο, σθένος. *Καημένους Μήτσιους, δεν είχι τακάτ(ι) να σκουθεί απ' του κριβάτ(ι).* (τουρκ. takat)

ταμπανσούηζς, ο = ο δειλός, ο ξεροκέφαλος. (τουρκ. taban, σίδερο αλετριού)

ταξοπίς = ξανά πίσω, ξοπίσω.

ταούδι, το = το μικρό αλογάκι.

ταπουτώρα = πριν από λίγο.

ταράκι, το = η τσουγκράνα. (τουρκ. tarak, τσουγκράνα, χτένι)

τάρταρου, το = πολύ ξερό και σκληρό. *Ξιράθκει του ψουμί, τάρταρου έγινι. Δεν μπόρσαμι να σπείρουμι του χουράφι, ήταν τάρταρου.* (αρχ. τάρταρα = κόλαση)

τασιάκι, το = ο όρχις. (τουρκ. taşak)

τάτας, ο = ο μπαμπάς. (μσν. τατάς, νηπιακή λέξη, βουλ. tate, μπαμπάς)

ταχύνεμα, το = το πρωί, το επόμενο πρωινό.

τειάφι, το = το θειάφι.

τέκι, το = ο μονός αριθμός. (βουλ. tek)

τέτα, η = η θεία. (αρχ. τέττα)

τζαμπέλα, η = το κάρφωμα του νομίσματος στο χώμα στο παιχνίδι κορόνα-γράμματα. (ιταλ. ciambella ή βεν. zambela, αρμαθιά, αλλού λέγεται τζαμάλα = καμήλα)

τζαμπλιόσκατου, το = το παιχνίδι το λουρί της μάνας.

τζγκέρι, το = 1. μαύρο - το συκώτι, 2. άσπρο - ο πνεύμονας. (τουρκ. ciğer)

τζεντέμ = μακριά, ο αγύριστος. *Στου τζεντέμ να πας.*

- τζιαγκάλου** = κατσίκια ή γυναίκα ψηλή.
- τζιαμπαλαντώ**, ρ. = τρανεύω, δυναμώνω, προσπαθώ. *Ύστιρα απ' τη βρουχή, του καπνό τζιαμπαλάντσι.* (τουρκ. çabalamak, προσπαθώ)
- τζιαμπαρλάκι**, το = η κωλοτούμπα. (τουρκ. cumbalak, τούμπα)
- τζιαν τζιουν** = φράση που δηλώνει απόλυτη ησυχία σ' έναν τόπο, ερημιά.
- τζιάναμ** = αμάν.
- τζιαντές**, ο = ο δημόσιος δρόμος.
- τζιάρλιακα**, τα = τα εντόσθια.
- τζίγκακα** = η τοποθέτηση και μεταφορά κάποιου στους ώμους.
- τζιμισίρι**, το = ποικιλία καλαμποκιού κατάλληλη για ποπ κορν.
- τζιομ** = φύγε, δρόμο.
- τζιουτζιουκλάρι**, το = το παιδί.
- τζίρος**, ο = το κιτρινωπό υγρό που μένει μετά την παρασκευή του τυριού ή της μυζήθρας. (αρχ. κίρρος > μσν. τσίρρος = ορός)
- τζιρτζιλιά**, η = η βερικοκιά. (τουρκ. zerdali, βερίκοκο)
- τζιτζιβέλι**, το = το παιδί, το χαμίνι.
- τζιτσκούδι**, το = ο τρυποφράχτης. (πιθ. τζιτζικούδι)
- τζουγκρανώ** ή **τζουγρανώ**, ρ. = γρατζουνώ. *Γάτα μι τζουγκράντσι.* (Τριαντ. τσαγκρουνίζω)
- τζούνα**, η = μικρή ακίνδυνη αγριομέλισσα που κάνει χαρακτηριστικό θόρυβο με τα φτερά της. (ηχομ.)
- τίκα τίκα** = κάλεσμα προς τις κότες για να έρθουν να φάνε.
- τιμαρεύω**, ρ. = νοικοκυρεύω, ταχτοποιώ, φυλάγω, φροντίζω.
- τιμάριμα**, το = το φύλαγμα. (τουρκ. timar, φροντίδα, περιποίηση)
- τιρλίκι**, το = είδος κοντής πλεκτής κάλτσας. (τουρκ. terlik)
- τισσάρα**, η = παιχνίδι που παίζεται σε ειδικό σχήμα στο χώμα.
- τιτίζα**, η = η εκλεκτική, η ντελικάτη. (τουρκ. titiz, δύστροπος)
- τιφτίκι**, το = διαλυμένο ύφασμα από την πολλή χρήση. (τουρκ. tiftik)
- τόι**, το = ο κύκνος. (τουρκ. toy, αγριόγαλος)
- τόπι**, το = η χιονόμπαλα (μόνο). (τουρκ. top, σφαίρα)
- τόπκα**, η = κουβάρια με μαλλί ή νήμα. (βουλ. torpa)
- τουζάκι**, το = η θηλιά-παγίδα για το πιάσιμο άγριων ζώων. (τουρκ. tuzak)
- τουμπρούκι**, το = μεγάλο κούτσουρο.

τούντζι, το = ο μπρούτζος, ο ξεροκέφαλος, το ξερό χώμα. (τουρκ. tunç, μπρούντζος)

τουπάλης, ο = ο κουτσός. (τουρκ. toralı)

τουπαρλάθκουσ, ο = ο χοντρός, ο χοντροκομμένος, ο στρόγγυλος. (τουρκ. tor, σφαίρα)

τουπαρλαντώ, ρ. = χτυπώ, κυνηγώ, διώχνω. (τουρκ. torlamak)

τουρβαδιάζω, ρ. = εφοδιάζω με τρόφιμα κάποιον πριν ξεκινήσει για κάπου μακριά. (τουρκ. torba)

τούρκοι, οι = τα μεγάλα κόκκινα μυρμήγκια.

τουρλαίνω, ρ. = τρελαίνω. *Ε, βρε, σταμάτα να φουνάειζς. Μι τούρλανις.*

τουρλίγκι, το = ο παλαβός, ο τρελός.

τούρνα, η = ψάρι του γλυκού νερού. (τουρκ. turna)

τουρφάνι, το = θύελλα, σφοδρός αέρας με σκόνη και βροχή. (τουρκ. tufan, κατακλυσμός, θύελλα)

τουρφαντά = οι καρποί που βγαίνουν πιο πρώιμα. (Τριαντ. τροφαντός, τουρκ. turfanda)

τράβλα, η = το φυτό αντράκλα, η γλιστρίδα. (βουλ.)

τραϊί, το = το τραγί.

τράκα, η = το κουδούνι των προβάτων. (ηχομ.)

τρακάτσι, το = η κλειδαριά, ο σύρτης. (τουρκ. tirkaz, σύρτης)

τρασκαλώνω, ρ. = σκαλώνω, κρεμώ στο καρφί, πιάνομαι από κάπου.

τράφος, ο = το χώρισμα μεταξύ δύο ανισόπεδων χωραφιών. (μσν. τράφος < αρχ. τάφος)

τραχούνι, το = το ταχίνι.

τράχωμα, το = η προίκα σε λεφτά. (μσν. τραχώνω = προικίζω με τραχύ – ασημένιο νόμισμα)

τρηδόνα, η = σκουλήκι των εντέρων των ζώων. (αρχ. τερηδών = σκουλήκι του ξύλου)

τριάρα, η = παιχνίδι που παίζεται σε ειδικό σχήμα στο χώμα με τρεις πέτρες και τρία ξυλαράκια.

τριώτα, η = το κουτσό που παίζεται σε ειδικό σχήμα χαραγμένο στο χώμα, το ίδιο το σχήμα.

τρουκουλάκος, ο = ο τροχός.

τρουκουτίδα, η = έννοια, στενοχώρια, φροντίδα.

- τσάκνο**, το = ξερό κλαδάκι, ξυλαράκι. (τσακίζω > τσάκανο)
- τσαρτσάρα**, η = δοχείο ούζου με σωληνάκι απ' όπου έπιναν όλοι οι καλεσμένοι. (ηχομ.)
- τσάτσανα**, ρ. (αόρ.) = χτύπησα, σακάτεψα. *Σιγά, βρε, μι τσάτσανις.*
- τσατσαρίκα**, η = το κρύσταλλο που κρέμεται στις στέγες των σπιτιών. (τσατσάρα = χτένα, βεν. zazzara)
- τσελέκου**, η = η αγελάδα που έχει ένα σπασμένο κέρατο.
- τσέντιλα**, η = η τσαντίλα που χρησιμοποιείται στην κατασκευή του τυριού. (βουλ. tsedilo, tsedilka)
- τσέτι**, το = μεγάλος σωρός άχυρου σκεπασμένος με σάλαμα έξω στο ύπαιθρο. (τουρκ. zetep, μεγάλο καλάθι για άχυρα)
- τσέφλι**, το = τσόφλι. (μσν. τσέφλιν < αραβ. djefl ή αρχ. εξώφλοιον)
- τσιαάγκι**, το = το ορειχάλκινο κουδούνι των κατσικιών. (ηχομ. ή τουρκ. çan, κουδούνι)
- τσιαϊρί**, το = το λιβάδι. (τουρκ. çayır)
- τσιαάκι**, το = είδος μαχαιριού. (μσν. τσακίον, τουρκ. çaki)
- τσιακνίζω**, ρ. = 1. (το μάτι) - κάνω ματιά . 2. (το όπλο) - χτυπά ο επικρουστήρας και δεν σκάζει η σφαίρα. (ηχομ.)
- τσιακούρκου**, το = το μισοώριμο φρούτο (καρπούζι).
- τσιαουνίζω**, ρ. = γαβγίζω με χαρακτηριστικό τρόπο.
- τσιαπάρης**, ο = ο ξανθός με στίγματα. (τουρκ. çorug)
- τσιαπάτα**, η = τηγανητό ψωμί, σαν λαγάνα χωρίς σουσάμι.
- τσιαάπρα**, η = η φακίδα του προσώπου. (τουρκ. çarag, στίγμα)
- τσιαρβούλι**, το = σανδάλι από γουρουνόδεσμα. (μσν. τσερβούλιν, λατ. servulus, βουλ. tsiarvul)
- τσιαρτσέδι**, το = ο σπουργίτης. (τουρκ. serçe)
- τσιαρτσιάφι**, το = σεντόνι για πάπλωμα. (τουρκ. çarçaf)
- τσιασίτι**, το = το είδος, η ποικιλία. (τουρκ. çeşit)
- τσιαάσκα**, η = η φλιτζάνα. (σλαβ. tsaska)
- τσιατίζω**, ρ. = δένω με σκοινί (τσιατμά) το μοσχάρι ή τη γελάδα πίσω από το κάρο.
- τσιατίμ**, το = το σταυροδρόμι.
- τσιατμάς**, ο = 1. λεπτή σανίδα. 2. σκοινί που δένεται στα κεφάλια των βοδιών όταν είναι στον αραμπά ή στο όργωμα για να τα κατευθύνουν. (τουρκ. çatma)

τσιβίκι, το = 1. το μεγάλο γκρίζο τσιμπούρι. 2. το πλήθος των καρπών. *Για! Τι πουλλά δαμάσκηνα. Φουρτουμένη τσιβίκι.* (μσν. τσιβίκιν < κιμβίκιον)

τσικίτσι, το = σφυράκι. (τουρκ. çekiç)

τσικούτι, το = βούρλο

τσίλα, η = η τσίρλα. (τσιρλώ < τσιλώ < ελνστ. τιλώ)

τσινάρι, το = είδος δέντρου, ο ψευτοπλάτανος. (τουρκ. çinar)

τσινές, ο = το σαγόνι. (τουρκ. çenek, σαγόνι, βουλ. tsene)

τσιντσιόνα, η = πουλί του χειμώνα, ο σπίνος. (ηχομ.)

τσιόπι, το = ο κλήρος που γίνεται με μικρά ξυλαράκια. *Ιαλάτι πιδιά να τραβήξουμι τσιόπι(ι).* (τουρκ. çör, άχυρο, κομμάτι φυτού, βουλ. tsop, κλήρος)

τσιόпка, η = μύτη ξύλου ή σίδηρου.

τσιορ τσιόπι = η συγγνώμη στο παιχνίδι, η αλλαγή γνώμης.

τσιουκανίζω, ρ. = χτυπώ με το σφυρί. (αρχ. τυκάνη ή σλαβ. tsukan, σφυρί)

τσιουμάκι, το = ξύλο, κοντό ραβδί. (τουρκ. çotak, ρόπαλο)

τσιουμπλέκια, τα = τα πήλινα κουζινικά. (τουρκ. çömlek)

τσιουρμπάς, ο = η σούπα. (Τριαντ. τσορβάς, τουρκ. çorba)

τσιούρνα, η = σωλήνα απ' την οποία τρέχει νερό.

τσιούσκα, η = η καυτερή πιπεριά. (τουρκ. çus, ερεθιστικός, βουλ. tsuska, πιπεριά)

τσιούστρα, η = μυρμήγκι που ζει πάνω στα δέντρα και το τσίμπημά του είναι ενοχλητικό.

τσιούτ = φωνή για να διώξουμε ένα σκυλί.

τσιουτσιούλα, η = η κουκούλα, ο σωρός. (λατ. cucula, βουλ. tztzula)

τσιουτσιουλιάνα, η = βρώσιμο αγριόχορτο.

τσιουτσιουλιάνος, ο = ο κορυδαλλός.

τσιίπος, ο = αυτός που έχει μικρά αυτιά.

τσιπώνω, ρ. = δημιουργώ τσίπα ή καύκαλο. *Τσίπουσι του γάλα. Τσίπουσι πληγή.*

τσιρκούδι, το = το τριζόνι. (ηχομ.)

τσιρώνω, ρ. = χτυπώ με βίτσα ή μαστίγιο, βιτσίζω. (αρχ. συρίζω > τσυρίζω)

τσιτσέλα = πολύ αλμυρό. (βουλ.)

τσιτσινιάζω, ρ. = γίνομαι κόκκινος από τον ήλιο.

τσουράκι, το = το σκουλαρίκι. (τουρκ. çurak)

τσούρλος, ο = σπυρί με πύο, βουζούνη, απόστημα. (λατ. trulla > μσν. τρούλος, τούρλα, βουλ. tsirei, βουζούνη)

τσουτσέκι, το = το καρφί, ο μπράβος, ο υπηρέτης. (τουρκ. cüce, κοντός)

Υ

ύστερο, το = ο πλακούντας. (αρχ. ύστερον)

Φ

φαγγρίζω, ρ. = φεγγίζω. (μσν. φεγγίζω)

φακίτσα, η = ποώδες βρώσιμο χορταρικό. (αρχ. φακή)

φαραό, το = το ζωηρό.

φλάδια, τα = οι φλούδες που τυλίγουν τον καρπό της καλαμποκιάς. (Τριαντ. φλούδια, μσν. φλούδιον < ελνστ. φλους < αρχ. φλοιός)

φλαστίνα ή **βλαστίνα**, η = οι μεγάλοι βλαστοί της φασολιάς ή του αμπελιού, τα φρέσκα βλαστάρια. (αρχ. βλαστός, βλασταίνω)

φλύκι ή **θηλύκι**, το = η κουμπότρυπα που φτιάχνεται με κλωστή. (αρχ. θηλυκός)

φουκάλι, το = η σκούπα. (μσν. φιλοκάλιον = σκούπα, < αρχ. φιλόκαλος)

φουλτακίδα, η = φουσκάλα πάνω στο δέρμα. (φλύκταινα, φουσκάλα)

φουρλαντώ, ρ. = πετώ κάτι με δύναμη. (τουρκ. firlatmak, πετώ)

φουρνόπιτα, η = το ένα τέταρτο του στρόγγυλου πλαστού ψωμιού.

φουστανούσα, η = αυτή που φοράει μακρύ παραδοσιακό φουστάνι. (μσν. φουστάνι)

φούτα, η = η ποδιά. (βουλ. futa, πόδι)

φράγκικο (αλέτρι), το = το σιδερένιο αλέτρι. (μσν. φραγκικός)

φρίξη, η = ταραχή, τρομάρα, φόβος. (αρχ. φρίκη)

φρόντζιλα = ανάποδα. *Αχιλώνα γύρσι φρόντζιλα.*

φυλλίζια, τα = φρέσκα μικρά φυλλαράκια. (τουρκ. filiz, βλαστός)

φυτειά, η = το νεόφυτο αμπέλι. (αρχ. φυτεία)

Χ

Χαιρονύφια, τα = οι Χαιρετισμοί της Παναγίας.

χαλεπώνω, ρ. = μαλακώνω. (αρχ. χαλεπός)

χαλνιέμαι, ρ. = αρρωσταίνω. *Ιχτές έφαγα πράσα κι χαλάσκα.*

χαμνά μ' ήρθι = ζαλίζομαι.

χαμούτια, τα = εξαρτήματα για το ζέψιμο του αλόγου, τα χάμουρα. (βουλ. hamut, Τριαντ. χάμουρα, ρουμ. hamuri)

χαραή, η = η χαραυγή. (μσν. χαραγή < χαράζω, ελνστ. χαραγή)

χαραμπάτι, το = το ερείπιο, ο ζημιατζής. (τουρκ. harabat)

χαρεύω, ρ. = προκόβω. *Αυτή η μηλιά δε χαρεύ(ει). Ούλου μια σταλιά είναι.* (ίσως από το χαρά)

χαριά, η = ο γάμος. (αρχ. χαρά)

χαρμπώνω, ρ. = τρυπώ κάτι με αιχμηρό αντικείμενο.

χαρούμης, ο = ο ξένοιαστος, ο μπόσικος.

χασίλι, το = το κριθάρι ή η σίκαλη που σπέρνονται και κόβονται πράσινα σαν ζωοτροφή. (τουρκ. hasil, χορτοβοσκή)

χασλαμάθκου, το = καρπός μεγαλύτερος απ' τον κανονικό, τρυφερός.

χασλαμάς, ο = το φυτώριο καπνού. (τουρκ. haslama, βραστό κρέας)

χασλαντώ, ρ. = συμπληρώνω το καπνοχώραφο με φυτά, όπου ξεράθηκαν ή όπου δεν έπιασαν. (τουρκ. asilama, εμβολιασμός δέντρων)

χαχαλάς, ο = μεταλλική τσουγκράνα με 4 ή 5 μεγάλα δόντια. (μσν. χαχάλιν = σκέλος, χαχάλα < χαλί < χηλή)

χιλές, ο = ο δόλος, η πανουργία στο παιχνίδι. (τουρκ. hile, κατεργαριά)

χλάτσκα, η = το έθιμο της αποκριάς να δαγκώσουν τα παιδιά κομμάτι χαλβά ή λουκούμι που κρέμεται από σκοινί. (ηχομ. ή αρχ. χάσκω)

χλεμπούρι, το = σπασμένο τσουκάλι, στάμνα χωρίς χερούλια..

χλιάρι, το = το κουτάλι. (ελνστ. κοχλιάριον < αρχ. κόχλος, κοχλίας)

χόινα, η = δέντρο του βουνού, ο κέδρος. (βουλ. hoina)

χουσμέτι, το = η δουλειά του σπιτιού, η υπηρεσία. (τουρκ. hizmet)

χουσμιρί, το = ψημένο αλεύρι που το χρησιμοποιούσαν για γιατρικό. (τουρκ. hos meriyem, γλυκό με αλεύρι, τυρί και ζάχαρη)

χουσμιτεύω, ρ. = νοικοκυρεύω.

χουχούλα, η = η κουκούλα. (λατ. cuculla)

χρεία, η = το αποχωρητήριο. (αρχ. χρεία)

χρίζω, ρ. = ασβεστώνω. (αρχ. χρίζω)

Χριστού, τα = τα Χριστούγεννα. *Τα Χριστού δα έρτει αδερφό μ' απ' τη Γερμανία.*

χρισκάρι, το = ψάρι του γλυκού νερού.

χρυσ αφλιά, η = χρυσή κλωστή με τις οποίες στόλιζαν τα μαλλιά τους τα κορίτσια στο γάμο και οι νύφες κάναν ένα πέπλο που τους έκρυβε το πρόσωπο.

χρω, ρ. = ασπρίζω, ασβεστώνω. (αρχ.)

χτενίτσι, το = ποώδες φυτό βρώσιμο.

Ψ

ψαλιδίτρα, η = το έντομο ψαλίδα.

ψαρούκια, τα = είδος χυλού με εμφανείς κόκκους αλευριού.

ψηφίζω, ρ. = προσέχω. *Δεν του ψήφσα. Του πήρα αφήφιστα του πράμα.*
(αρχ. ψηφίζω)

ψίκι, το = ο κόσμος, η ακολουθία του γάμου. (μσν. ψίκιν < οψίκιον = πομπή, ακολουθία.)

ψιλολόι, το = τα ψιλοπράγματα.

ψυθκά, τα = το ψυχοσάββατο.

8. ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

αλατζάς (τουρκ.) = ύφασμα.

αναντάν-μπαμπαντάν (τουρκ.) = ανέκαθεν.

ανιπρόκοπος = αχαΐρευτος.

ανιχόρταβους = αχόρταγος.

- αντέτι** (τουρκ.) = έθιμο.
- αραλίκι** (τουρκ.) = άκρη, μέρος, φαρδοσύνη, άνοιγμα, καθισιό.
- γκλαβανή** = καταπακτή, κρυφή πόρτα.
- καβαλίνα** = η κοπριά του αλόγου ή του γαϊδάρου.
- καούρα** = κάψιμο στο στομάχι.
- καρκάδ(ι)** = η ακαθαρσία της μύτης.
- καρντάσι** = αδερφός.
- κημάς**, ο = ο κιμάς. (τουρκ. kiyma)
- κιούγκι** = πήλινη σωλήνα ύδρευσης
- κιούπι** = πήλινο δοχείο, τσουκάλι.
- κουλάι** = η ευκολία. (τουρκ. kolay)
- κουρασάνι** = λάσπη οικοδομής, ασβεστοκονίαμα.
- κούρβουλο** = το κλήμα, ο κορμός του κλήματος.
- κρατσανίζω** = τραγανίζω. (κριτσανίζω)
- κρατσανιστός** = τραγανός.
- κροντήρι** ή **κλοντήρι**, το = ποτήρι , κανατάκι. (μsn. κροντήριον < κρωωτήριον)
- λάου λάου** = σιγά σιγά.
- λάφιατος** = είδος φιδιού.
- λαχταρίσκα** = λαχτάρισα, φοβήθηκα.
- λέση** = βρώμα, πτώμα.
- λιμόντουζου** = το ξινό.
- μαμούδι** = ζωύφιο.
- μισιρός** = σακάτης.
- μουχαμπέτι** = η κουβέντα, η συνομιλία.
- μπάμπου**, η = 1.η γριά 2. η γριά μαμή. (σλαβ. babo)
- μπάρα** = λακκούβα με νερό. (σλαβ. bara)
- μπάριμ** = τουλάχιστον. (τουρκ. barim)
- μπερεκέτι** = αφθονία, πλούτη. (τουρκ. bereket)
- μπουγάς**, ο = ο ταύρος.
- μπούκλα**, η = δοχείο νερού. (γαλλ. bucle)
- μποχτσιάς**, ο = ο μπόγος, ρούχα δεμένα σε μπόγο. (τουρκ. boksa)
- νιβρόσπασμα** = ο νευρικός.
- νινέ**, η = η γιαγιά. (Τριαντ. νενέ, τουρκ. nine)

νταβαντούρι, το = επεισόδιο, φασαρία.

νταβραντώ, ρ. = δυναμώνω, αναρρώνω.(τουρκ. davrandi)

νταγιάντσει, ρ. = σταμάτησε (τουρκ. dayandi)

ντιμέκ = τάχα, λοιπόν. (τουρκ. demek)

ντουρλικώνω, ρ. = τρώω λαίμαργα. (Τριαντ. ντερλικώνω)

ξιαστουχώ, ρ. = ξεχνώ.(Τριαντ. ξαστοχώ, μιν. ξαστοχώ)

ούρδα, η = μυζήθρα. (τουρκ. hurda, θρύψαλα)

παραπέτια = σανίδια που μπαίνουν στο κάρο για να πάρει ύψος η καρότσα.

παρτάλι, το = το κουρέλι.(τουρκ. partal)

παρτσιάς, ο = ένα μεγάλο κομμάτι γης.(τουρκ. parça)

παταρίζω, ρ.= πεταρίζω, κουνάω χέρια πόδια.

πατσιάβρα, η = η πατσαβούρα. (βεν. spazzadura)

πηλοϊέμαι, ρ. = απαντώ (Τριαντ. απηλογιέμαι).

προσφώλι = το αυγό που υπάρχει πάντα στη φωλιά

ριτσέλια, τα = γλυκό με κομμάτια φρούτων βρασμένα μέσα σε μούστο.(τουρκ. rezel)

σαβουρντώ, ρ. = πετώ κάτι με δύναμη.(τουρκ. savurdi)

σαϊτα, η = εξάρτημα του αργαλειού.(λατ. sagitta)

σαλαμούρα, η = η άρμη. (βεν. salamora)

σπίρτο, το = το οινόπνευμα. (ιταλ. srito ή spirito)

ταβάς, ο = μικρό κατσαρολάκι με δυο χερούλια. (τουρκ. tava)

τακίμι, το = ο κολλητός. (τουρκ.)

ταμάμ = τόσο όσο χρειάζεται, κανονικό. (τουρκ.)

ταμαχιάρης, ο = ο άπληστος, ο αχόρταγος. (τουρκ. tamahkar)

τουρτούρα, η = το πουλί τρυγόνι. (λατ. turtur)

τσιβί, το = μικρό μυτερό ξύλο. (τουρκ. çivi)

τσικρίκι, το = εργαλείο για το κλώσιμο του μαλλιού. (τουρκ. çikrik, τροχός)

τσιτωμένος, ο = ο τεντωμένος.(τουρκ. çit)

τσκάλι, το = πήλινο σκεύος.

φελί ή φιλί, το = φέτα ψωμιού ή πορτοκαλιού. (λατ. ofella)

ψαροφαγάς, ο = υδρόβιο πουλί, ο τσικνιάς.

9. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΓΗΣ

Αγέλη : τοποθεσία δίπλα στο χωριό, προς το μιρά, όπου μαζεύονταν οι αγελάδες του χωριού.

Αλημπέσινα καλύβες : πουλιάνα στα χαμηλώματα του βουνού, που περιβάλλεται από πουρνάρια.

Αλτσιάκι : ίσιο μέρος ανάμεσα στο ποτάμι και σε αμμώδεις λόφους (Κιράνια). (τουρκ. alçak, χαμηλός)

Αλουνούδι : μικρή πουλιάνα στα χαμηλά στο βουνό, μέσα σε πουρνάρια.

Απιδιάς λάκκος : λάκκος προς την κορφή του βουνού, ανάμεσα στον Τάρταρα και στο Τσιακούραλι.

Αράπς : ημιορεινή περιοχή με κοκκινόχωμα και ασπρόχωμα.

Αρμούτη μύλος : δίπλα στο ποτάμι όπου παλιά υπήρχε νερόμυλος.

Άσπρις πέτρις : περιοχή με πουρνάρια όπου ξεχωρίζουν από πολύ μακριά τεράστιες άσπρες πέτρες.

Βαθιόστρατα : αμμώδης περιοχή όπου υπάρχει στράτα μέσα σε μικρό φαράγγι.

Βέλες : πουλιάνα με πουρνάρια και μιλιάδια.

Βίρος : περιοχή ανάμεσα στο χωριό και στο ποτάμι όπου παλιά υπήρχε γκιόλα.

Γιακίπ : πλαγιές με αμμουδερό χώμα ή μαυρόχωμα, κοντά στο ποτάμι.

Γιασί πουρνάρι : αμμώδης περιοχή και επίπεδη, ιδανική για αμπέλια. (τουρκ. yassi, πλατύς, ίσιος)

Γκαρντάλη μύλος : επίπεδη περιοχή κοντά στο χωριό και στο ποτάμι.

Γκιγκιρλίκι : πουλιάνα σε πλαγιά βουνού που φυτρώνουν γκιγκίρια (γαϊδουράγκαθα).

Γκιφιρούδια : χωράφια δίπλα σε λάκκο (Χάντακα) όπου παλιά (αλλά και σήμερα) υπήρχαν γεφυράκια.

Δέντρα : περιοχή δίπλα στο χωριό με δέντρα (καραγάτσια).

Δρακόπετρα ή Δακόπετρα ή Λακκόπετρα : ημιορεινή περιοχή με χωράφια και πουρνάρια όπου παλιά υπήρχε τεράστια πέτρα.

Ελιά : πλαγιές με κοκκινόχωμα (υπήρχε από παλιά μέχρι και σήμερα μοναχική ελιά, δέντρο σπάνιο στην περιοχή).

Ισάρ : ορεινή περιοχή με πουρνάρια προς τη Νικόκλεια, όπου δεσπόζει κάστρο ρωμαϊκής εποχής. (τουρκ. hisar, κάστρο)

Καβάκ ντερε : πουλιάνα και γύρω πουρνάρια. (τουρκ. kavakdere, το ρυάκι της λεύκας)

Καϊνιάκι : επίπεδη περιοχή δίπλα στο ποτάμι, στα ριζά λόφου, όπου ανέβλυζε νερό.

Καϊνλούκι : πουλιάνα με πηγαδάκια (πηγές όπου τοποθετήθηκε ξερολιθιά) και οξιές.

Καϊριάκια : χωράφια με χώμα, άμμο και πέτρες.

Καλό πηγάδι : περιοχή με πηγάδι στη είσοδο του χωριού που είχε καλό νερό.

Κάπαν : βαθούλωμα κοντά στην κορφή του βουνού, περιτριγυρισμένο από αντερείσματα. (τουρκ. kapan, παγίδα)

Καράτας : λόφος με πουρνάρια και πουλιάνες.

Καράτσι μύλος : περιοχή που σχηματίστηκε από προσχώσεις του ποταμού κι όπου υπήρχε και μύλος.

Καρτάλ μπαϊρ : ύψωμα με πουρνάρια. (τουρκ. kartalbayir, βουνό με αετούς)

Καρυδιά : αμμώδης περιοχή.

Κάτρη μεράς : ένα κομμάτι του μιρά, δίπλα στο ποτάμι διάσπαρτο με λυγαριές.

Κελ-καβάκι : περιοχή δίπλα στο ποτάμι, που παλιά ήταν μιράς με βάτα όπου υπήρχαν και αγριογούρουνα.

Κέστανλουκι : ορεινή περιοχή με πουλιάνα και βελανιδιές. (τουρκ. kestanelik, καστανότοπος)

Κιζλάντσια : χωράφια με αφράτο χώμα (κόκκινο μαζί με άμμο).

Κιλκιτζίκι : λάκκος στο βουνό με πουρνάρια.

Κινούριος μύλος : κοκκινοχώματα δίπλα στο ποτάμι όπου χτίστηκε ο τελευταίος μύλος.

Κιράνια : υψώματα με χωράφια αμμουδερά, τα τελευταία υψώματα απ' όπου περνάει ο ποταμός, πριν ξεχυθεί στην πεδιάδα των Σερρών.

Κιρασιάς λάκκος : βαθύς λάκκος σε πλαγιά, ανάμεσα σε χωράφια.

Κόκαρτζη πουρναρί : ορεινή περιοχή με άσπρουδερά πουρνάρια. (τουρκ. kokarca, είδος νυφίτσας)

Κούλια : χωράφια με άμμο δίπλα στο ποτάμι.

Κουματάς : περιοχή του μιρά που παλιά το διέσχιζε ο ποταμός.

Κουνιάρκος λάκκος ή Λάκκος : λάκκος ανάμεσα σε αμμώδη χωράφια.

Κούπα : λάκκος κοντά στο ποτάμι με πουρνάρια και πηγή με κρύο νερό.

Κουπάζντερε ή **Κοπάτς-ντερε** : πλαγιές δίπλα στον Κουπατσινό ποταμό, όπου υπάρχουν ερείπια του ομώνυμου χωριού.

Κούρντερε : πλαγιές δίπλα σε λάκκο με χωράφια από κοκκινόχωμα. (τουρκ. kurtdere, ρέμα των λύκων)

Κουτζιά-μπαλκάν : ορεινή περιοχή με πουρνάρια και μεγάλο λάκκο. (τουρκ. kocabalkan, μεγάλη δασώδης οροσειρά)

Κρατιά : χωράφια με χώμα σαν κρέας (κολλώδες).

Λαηνιά : ύψωμα με πουρνάρια κοντά σε λάκκο.

Λακκούδι : μικρός λάκκος κοντά στο χωριό με επίπεδα χωράφια.

Λίτσε πουλιάνα : πουλιάνα με βελανιδιές.

Μαγκούρας λάκκος : λάκκος με πουρνάρια και χωράφια, δίπλα στο αρχαίο χωριό.

Μαϊμούν ντερε : λάκκος με βελανιδιές.

Μακμάρας : λάκκος με πουρνάρια κοντά σε χωράφια.

Μαλκότσι : μιράς κοντά στο ποτάμι, που ένα μέρος του καλλιεργείται.

Μανιούσι : ύψωμα ακριβώς πάνω από το χωριό όπου υπάρχουν χωράφια με κοκκινόχωμα.

Μασιάτι : ύψωμα ορεινό με πουρνάρια, βελανιδιές και παλιουριές.

Μαχαλάδες : πουλιάνες στο βουνό Τσέρες, όπου υπήρχαν τούρκικοι οικισμοί.

Μιράς : μεγάλο λιβάδι δίπλα στο ποτάμι με διάσπαρτες λυγαριές και βάτα.

Μικρός λάκκος : λάκκος στα χαμηλά του βουνού με πουρνάρια.

Μιμίτς πουλιάνα : πουλιάνα σε πλαγιά με βελανιδιές και αγριομηλιές.

Μίχου μιράς : ένα μέρος του μιρά.

Μουσκαβδούδης : πουλιάνα με πουρνάρια, γκορνιτσιές και αχλαδιές.

Μπαϊράμι λάκκους : λάκκος με πουρνάρια και πουλιάνα.

Μπαλτά-καβάκι : λάκκος που σχηματίζεται με τη συμβολή του Μικρού και του Τρανού λάκκου. (τουρκ. balta kavak)

Μπαλτάς : χωράφια δίπλα στον ομώνυμο λάκκο.

Μπάρα : περιοχή του μιρά όπου είχε αλώνια.

Μπατνιές ή **Μπατνιά** : χωράφια με μαυροχώματα που κρατούσαν νερά.

Μπαξελίκι : πουλιάνα με κορομηλιές, αγριομηλιές και άλλα δέντρα.

Μπεκίρ λάκκος : λάκκος με πουρνάρια και οι πλαγιές του.

Ντάγιολου ή **Ντάιλου** : πλαγιές με ασπρόχωμα. (τουρκ. dağyol, δρόμος ορεινός, προς το βουνό)

Ντάρκαζι : περιοχή που σχηματίστηκε από τις προσχώσεις του ποταμού με κοκκινόχωμα, μαυρόχωμα και άμμο.

Ντερμέγκιλου : περιοχή με πέτρες κοντά στο λόφο της αρχαίας Βέργης.

Ντιβιτζή μαντρινιά : πουλιάνα με πουρνάρια.

Ντιλίκ ντερμέν : περιοχή με πουρνάρια κοντά στο μύλο του Χότζια.

Ντιρβίσι : περιοχή με χώμα από προσχώσεις από χείμαρρο. (τουρκ. derviş, ο δερβίσης)

Ντομούζ-ντερε : ορεινή περιοχή με βελανιδιές. (τουρκ. domuzdere, ρυάκι με γουρούνια)

Ντούσταρλα : ύψωμα με πουλιάνα και πουρνάρια. (τουρκ. düztarla, επίπεδα χωράφια)

Ξηρό πηγάδι : αμμώδης περιοχή στα ριζά λόφου.

Ουζούμπουρους : επίμηκες ύψωμα με πουρνάρια. (τουρκ. uzunboyu, μακρύς σωλήνας)

Ουρμανούδια : επίπεδο μέρος δίπλα στο ποτάμι με πολύ υγρασία και τσιαΐρια.

Παζάργιογλου : περιοχή με μονοπάτι που οδηγούσε στο παλιό χωριό Φλαμούρι, όπου κάθε Παρασκευή γινόταν παζάρι. (τουρκ. pazar)

Παλιχώρι : επιμήκης λόφος με πολλά ερείπια, πιθανόν της αρχαίας Βέργης.

Παντούση δέντρα : αμμώδης περιοχή όπου δέσποζε δίπλα στο δρόμο και κοντά στο χωράφι του Παντούση, συστάδα με δέντρα (καραγάτσια).

Παπαδιάς χωράφια : πουλιάνα στην κορφή του βουνού που παλιά καλλιεργούνταν από μια παπαδιά από το Φλαμούρι, που ήταν χτισμένο εκεί κοντά (σήμερα είναι φυτεμένη με πεύκα).

Πατάτες : περιοχή με πουλιάνες και βελανιδιές (κλαδιά).

Πελεβάν ντολούκια : πουλιάνα με πουρνάρια.

Πελετούδια : ύψωμα με πουρνάρια και βελανιδιές.

Πλάια ή Πλάις : πλαγιές με χωράφια , κοκκινοχώματα.

Πουρνάρατζι : ύψωμα με πουλιάνα και πουρνάρια.

Πουρνιά : λάκκος και πλαγιά με βελανιδιές.

Πουταμιές : επίπεδη έκταση στην κοίτη του ποταμού.

Ράχη : επίμηκες ύψωμα με ψιλή άμμο και χωράφια.

Σαμολαδόμυλος : πουλιάνα δίπλα στο ποτάμι με πλατάνια.

Σίβιρι : μεγάλο αντέρεισμα με πουλιάνες και χόινες (κέδρα).

Σιλιβί καβάκι : ύψωμα με πουλιάνα και πουρνάρια όπου δεσπόζει ένα σιλιβί καβάκι (είδος λεύκας).

Σπιργιλούκι : αμμώδης περιοχή δίπλα σε χείμαρρο.

Σπύρου καβάκια : περιοχή δίπλα στο ποτάμι όπου δέσποζαν τρία πανύψηλα άγρια καβάκια.

Συκούδας λάκκος : μικρός λάκκος δίπλα στο χωριό.

Ταουσιανλούκια ή Ουσιανλούκια : ημιορεινή περιοχή με χωράφια. (τουρκ. tavanlik, μέρος με λαγούς)

Τάρταρας : λάκκος και ύψωμα με βελανιδιές.

Τασλίκι : επίπεδο μέρος κοντά στο χωριό, στα ριζά του Παλιοχωρίου, με μαυρόχωμα και πολλές κεραμίδες και πέτρες. (τουρκ. taslik, τόπος με πέτρες)

Τζιαμί : χωράφια στη θέση του τουρκομαχαλά.

Τουζλάς : χωράφια με ασπρόχωμα και πέτρες δίπλα σε λάκκο. (τουρκ. tuz, αλάτι, tuzlas, αρμυρότοπος)

Τούμπα : περιοχή κοντά στο Παλιχώρι, που δεσπόζει τούμπα όπου κατά τους αρχαιολόγους υπήρχε προϊστορικός οικισμός της εποχής του χαλκού.

Τρανός λάκκος : βαθύς λάκκος στα χαμηλά του βουνού με τις πλαγιές γεμάτες πουρνάρια.

Τσέρες : η κορφή χαμηλού βουνού και το ίδιο το βουνό κοντά στον Κουπατσινό ποταμό.

Τσιαϊρία : βοσκότοποι μεγάλης έκτασης δίπλα στο ποτάμι που κατά καιρούς νοικιάζονταν από την Κοινότητα.

Τσιακούραλι : αντέρεισμα με πουρνάρια και βελανιδιές και πουλιάνα στην πλαγιά γεμάτη γκορνιτσιές.

Τσιαμούργιαβρι : ορεινή περιοχή με μεγάλη επίπεδη πουλιάνα όπου σχηματίζονταν κόκκινη λάσπη. (τουρκ. çamuryangu, πουλάκι στις λάσπες)

Τσιαντίργιρι : τοποθεσία με ψιλή άμμο όπου λένε ότι είχαν στήσει τις σκηνές τους οι Εγγλέζοι τη διετία 1916-18. (τουρκ. çadirgeri, ράχη με σκηνές)

Τσιάπλιακους : περιοχή με ψιλή άμμο και αμπέλια.

Τσιαρσί : χωράφια δίπλα στο χωριό που σήμερα είναι οικόπεδα με σπίτια.

Τσιατάλμπαση μύλος : βουναλάκι με πουρνάρια δίπλα στο ποτάμι. (ο μύλος είχε διορθωθεί και σώζονταν ως το 1970 περίπου)

Τσιατμάς : ορεινή περιοχή όπου συναντώνται τρεις λάκκοι.

Τσιλιτίκι : μιράς με λυγαριές, ντρίμες (βάτα) και αλώνια.

Τσιούτσιουλας : τούμπα πάνω στο βουνό, με πουρνάρια και πουλιάνες (τσιουτσιούλα = κουκούλα).

Τσιπλάκι : ύψωμα γυμνό. (τουρκ. *zirak*, γυμνός)

Τσκάλες : περιοχή με βελανιδιές και μονοπάτι, μέρος του οποίου ήταν καλντερίμι.

Χαϊράτι : ορεινή περιοχή και λάκκος, απ' όπου περνούσε η παζαρόστρατα.

Χασιλιμάν πουλιάνις : πουλιάνα με βελανιδιές, πουρνάρια και καρτσιάλια (παλιούρια).

Χότζια μύλος : περιοχή βαθιά στο βουνό, δίπλα στο ποτάμι.

Ψηλιά γκέφυρα : περιοχή δίπλα στο χωριό, όπου υπήρχε η ψηλότερη γέφυρα του δρόμου του Μεταξά.

Ψηλός δέντρος : περιοχή με χωράφια κοντά στο χωριό όπου δέσποζε ένα θεόρατο καραγάτσι (διάμετρος κορμού 10 μ.) και το οποίο γκρεμίστηκε από τον αέρα, στις 27 Ιουλίου 1993. Εξαιτίας του μεγέθους του, του δόθηκε αρσενικό όνομα, και όλα τα καραγάτσια ονομάζονται δέντρα.

10. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το χωριό **Βέργη** βρίσκεται στην περιοχή **Νιγρίτας**, χτισμένο στην άκρη του κάμπου των **Σερρών** σε υψόμετρο 80 μέτρων.

Από την άκρη του χωριού ξεκινούν τα υψώματα του όρους **Βερτίσκου**, όπου βρίσκονται και τα περισσότερα χωράφια του χωριού. Τα άλλα χωράφια βρίσκονται αριστερά και δεξιά του **Κουπατσινού ποταμού**, που πηγάζει από το **Βερτίσκο**, περνάει 500 μ. μακριά απ' το χωριό, διασχίζει τον κάμπο των Σερρών και χύνεται στο Στρυμόνα.

Τα χωράφια που βρίσκονται προς το μέρος του χωριού σχηματίστηκαν από τις προσχώσεις του ποταμού ή άλλων χειμάρρων. Από την άλλη μεριά του ποταμού βρίσκονται χαμηλοί ομαλοί λόφοι μεγάλης έκτασης, που αποτελούνται από ψιλή άμμο, χωρίς πέτρες, όπου συνήθως υπήρχαν αμπέλια, γι' αυτό και η περιοχή ονομάζονταν «**Αμπέλια**».

Το βουνό πάνω από το χωριό, είναι ένα μέρος του όρους **Βερτίσκου** με κορφή το **Φλαμούρι** (800 μ. περίπου). Ανήκει στην **Κοινότητα Βέργης**, αφού παραχωρήθηκε στους κατοίκους του χωριού στα χρόνια της τουρκοκρατίας, με ενέργειες ντόπιων κατοίκων.

Στα χαμηλά του βουνού επικρατούν τα πουρνάρια, πιο ψηλά ανακατεύονται πουρνάρια και βελανιδιές(κλαδιά) που κρατούν τα ξερά φύλλα τους το χειμώνα. Ακόμα πιο ψηλά κι ως την κορφή του βουνού επικρατούν οι μεγάλες βελανιδιές. Κοντά στην κορφή υπάρχει μόνο μία περιοχή με οξιές. Άλλα δέντρα που συναντούνται είναι τα κέδρα (χόινες), οι κρανιές, οι φλαμουριές, τα γκιργκένια, τα μιλιάδια και τα πεύκα.

Τα τοπωνύμια περιγράφονται μερικές φορές, όπως ήταν 50 χρόνια πριν, ιδιαίτερα αυτά που βρίσκονται στο βουνό ή δίπλα στο ποτάμι, στο «μιρά». Το **1959**, το **1969** και το **1989** έγιναν διανομές νέων χωραφιών που δημιουργήθηκαν με εκχερσώσεις στο βουνό ή στο «μιρά» και άλλαξαν την εικόνα του τοπίου.

11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ

Ο **Μανόλης Τριανταφυλλίδης** στη ιστορική εισαγωγή της Νεοελληνικής Γραμματικής αναφέρει ότι διαφορές δεν υπάρχουν μόνο στα ιδιώματα περιοχών που απέχουν μεταξύ τους, αλλά και μεταξύ γειτονικών χωριών. Στη μικρή έρευνα στη **Βέργη** ανακαλύπτει κανείς ότι διαφορές στο ιδίωμα υπάρχουν και ανάμεσα σε δυο γειτονιές, ανάμεσα και σε δυο οικογένειες. Θα βρούμε τη δικαιολογία ότι με την πάροδο των ετών, μερικές οικογένειες κράτησαν στη μνήμη τους κάποιες λέξεις τις οποίες άλλες οικογένειες ξέχασαν. Ακόμα θυμούνται λέξεις που δε μιλιούνται πια στο χωριό, οικογένειες που μετακόμισαν σε άλλες πόλεις από το 1950, με καταγωγή και των δύο συζύγων από τη Βέργη.

Συμπερασματικά θα επιχειρηθεί να γίνει μια μικρή σύγκριση μεταξύ του λεξιλογίου της Βέργης και του λεξιλογίου άλλων χωριών και περιοχών, για τις οποίες υπάρχουν πηγές.

12. ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΣΙΟΥ

Το **Δημητρίτσι** απέχει από τη **Βέργη** 5 χμ. Οι επαφές μεταξύ των κατοίκων των δυο χωριών ήταν στενές από τα παλιά χρόνια. Και στα δυο χωριά μιλιέται το ίδιο ιδίωμα. Υπάρχουν όμως διάφορες λέξεις του

Δημητρισίου που δε ακούγονται στη **Βέργη**. Και τις λέξεις αυτές τις γνώριζαν οι κάτοικοι της **Βέργης** από τα παλιά χρόνια σαν λέξεις που μιλιόνταν μόνο στο **Δημητρίσι**.

Συγκεκριμένα οι λέξεις τζουγκράνα, ποτάμι, γροθιά, χελώνα, τρυποφράχτης, γάτα, αράχνη, ξύλο του φούρνου και μαντίλα του κεφαλιού, στη **Βέργη** λέγονταν χαχαλάς, ποταμός, γκρόθος, αχιλώνα, τζιτσκούδι, γάτα, παρπάλιαγγκας, συντραύλιστου, μαντίλα, ενώ στο **Δημητρίσι** ζαπκούνι, τσιάι, γιουμπρούκι, καπλιούσκα, καρυδούδι, μάτσα, πάλιαγγκας, βόζικου και κλάκα.

13. ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Η **Αγία Παρασκευή** απέχει από τη **Βέργη** 6 χμ. Οι κάτοικοι των χωριών δεν είχαν πολλές επαφές, γιατί ενδιάμεσα υπάρχει κι άλλο χωριό, η **Σησαμιά**.

Μερικές διαφορές που βρίσκει κανείς στο λεξιλόγιο των δυο χωριών είναι: Οι λέξεις γυναικείο, πατημασιά, ψεύτικος και ροδάκινο στη **Βέργη** λέγονται γυναίκειο, ουμπλιά, βιράνκους και δράκινου ενώ στην **Αγία Παρασκευή** αγναίκειο, αντίρα, βιριάν'ς και δουράκνου.

Οι λέξεις ζούδι, καρίκι, ουτζιάκι και ράντα στη **Βέργη** σημαίνουν φάντασμα, αυλάκι, τζάκι και τιράντα ενώ στην **Αγία Παρασκευή** ζώο του δάσους, φυτώριο καπνού, καπνοδόχο και λιάστρα.

Άλλες λέξεις που δε μιλιούνται στη **Βέργη** είναι: κιουπέγκι, κλάκα, κίόρκου, κνούβαλου, κόλια, παμπόρι, παπαλιούφκα, παταριά, πιστιά, τιβικέλης, ψαλίκaros, βαγιονάς, γιουβάνης, ζουπανίκα, καλίτσα κ.ά.

14. ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΤΕΡΠΝΗΣ - ΝΙΓΡΙΤΑΣ

Η **Τερπνή** απέχει από τη **Βέργη** 10 χμ. και η **Νιγρίτα** 11 χμ. Ιδιαίτερες επαφές δεν είχαν οι κάτοικοι, αφού ούτε τα χωράφια τους ήταν γειτονικά ούτε και οι μετακινήσεις ήταν εύκολες τα παλιά χρόνια. Η μοναδική ευκαιρία για να έρθουν σε επαφή ήταν το παζάρι που γίνονταν στη **Νιγρίτα** κάθε **Σάββατο**.

Με την πρώτη ματιά στο λεξιλόγιο της **Τερπνής** και της **Νιγρίτας** παρατηρεί κανείς το πλήθος των φωνηέντων που αποβάλλονται από τις λέξεις κάτι που δε γίνεται τόσο συχνά στο λεξιλόγιο της **Βέργης**. Λένε στην **Τερπνή** απδιά, απότστους, μπγάδι, μπδάου, μπλιά, φσάου, χαμόμπλους,

χαμλός ενώ στη **Βέργη** λένε απιδιά, απότιστους, πηγάδ(ι), πηδάου, μηλιά, φυσάου, χαμουμήλ(ι), χαμηλός.

Υπάρχουν στο ιδίωμα της **Τερπνής** λέξεις που έχουν πολύ μικρή διαφορά με λέξεις της **Βέργης**: οι λέξεις νιζιούσκα, πάλιαγγκας, ψουρούκια, βάμπλας, γκουλουπαρίνα, μαμτσάγκι, μπούλους στη **Βέργη** λέγονται ιντζίτσκια, παρπάλιαγγκας, ψαρούκια, μπάμπουλας, γκουλιάρια, μουμουσάγκι και μπούλα.

Οι λέξεις όμως αγρουβρώμη, βάθρακας, κλάκα, μελισσοφάγος, βαμπούλα, αβτζής, αγιασμάδες, αριάνη στη **Βέργη** λέγονται αγρουγιόλαφου, ζιάπκα, μαντίλα, ντραγκουζίν(ι), παρπαζιόλα, κυνηγός, αυγατά και ματάν(ι).

Βαμπούλα στην **Τερπνή** λένε το ποπ κορν και στη **Βέργη** τη νιφάδα του χιονιού.

15. ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Οι **Σέρρες** απέχουν σε ευθεία από τη **Βέργη** 25 χμ περίπου. Οι **Βεργιώτες** τα παλιά χρόνια ταξίδευαν στις **Σέρρες** ή για να πάνε στο **παζάρι** που γίνονταν κάθε **Τρίτη** ή για να πάνε κάποιον βαριά άρρωστο στο γιατρό.

Το **λεξιλόγιο** των **Σερρών** είναι το ίδιο σχεδόν με της **Βέργης**. Οι κοινές λέξεις, ίδιες ή με μικρή διαφορά, αμέτρητες, όπως: αγούλα, άλας, ανεβρώ (νευρώ), αξούγκι, απολνώ, αραδίζω, βάτσινο, βούζα, γκόλιαρος (γκουλιάρης), γεύω, θαμαίνομαι, καράπα, κενώνω, κότσι, κουλίκι, κρατούνα, μαμαλίγκα, μούτλα, μπάμπιλο, μπέγκα, νουρλός (ουρλός), ξενομώ, ουκνιάρης, πατούνα, ραγάνια, σεβαίνω, σκάμα, σκαντζιλήθρα, σουιτιά, τέτα, τσάκνο, τσιουτσιουλιάνος, φαγκρίζου, χρεία.

Λέξεις άγνωστες στη **Βέργη** είναι οι: αζντέρι, αντράλα, κνώδαλο, λεπετσίνα, μπαρντάκιλα, πορόκι, σάψυχος, σπούζα, τσαρτσούλια, τσουλόχα, φισφισές.

16. ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

Το **Μελένικο**, βρίσκεται στο ανατολικό άκρο ενός λεκανοπεδίου που περικλείεται από τα βουνά **Όρβηλο** και **Κερκίνη (Μπέλες)**, στη σημερινή

Βουλγαρία. Βρίσκεται 40 χμ. βορειότερα από το **Σιδηρόκαστρο** και 90 χμ. από τη **Βέργη**.

Ως το **1913**, που οι **Μελενικιώτες** αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να φύγουν, το **Μελένικο** ήταν πόλη καθαρά ελληνική, με έντονη πνευματική και πολιτιστική κίνηση. Με τη συνθήκη του **Βουκουρεστίου** του **1913**, το Μελένικο παραχωρήθηκε στη **Βουλγαρία**. Οι κάτοικοι τότε αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους και να εγκατασταθούν στην **Ελλάδα**.

Στο πλούσιο υλικό που άφησε ο **Ν. Ανδριώτης** στο βιβλίο του, παρατηρούμε πλήθος όμοιων λέξεων με το λεξιλόγιο της **Βέργης**, όπως: αξούγγι, αργάζου, μπάμπαλου, μπάϊρ(ι), μπουμπρέκι, μπουλγκούρι, ντουντουλές, ζνίχι, καλτάτας, κενώνω, κουντυλώ, κουλίκι, κουπάνα, κράστα, κράσταβους, κρικλιάνους, ματσαρόκους, πατλιτζάνι, παχάδι, σιβαίνου, σκάμα, σταφυλαρμιά, τζίρτζιλου, τραχούνι, τσιουρμπάς, τσιουτσιουλιάνους, χρεία.

Άλλες πάλι λέξεις έχουν πολύ **μικρή διαφορά**: λαζαρίτσα (Β. λαζαρίνα), ατζάκι (Β. ουτζιάκι), βάτσανου (Β. βάτσινου), μπάμπουρας (Β. μπάμπουλας), ιβγατό (Β. αυγατά), ζάμπα (Β. ζιάπκα), μαμουσάγκι (Β. μουμουσάγκι), μούτουλα (Β. μούτλα), τσέντιλου (Β. τσέντιλα), ουρνίθα (Β. αρνίθα), πακούνα (Β. πατούνα), ρασπέτι (Β. ρασπάκι), σιμπόλι (Β. σιμπογιά), σκάτσους (Β. σκάκλιακας), στείρους (Β. στείρι), χουσιαφλούκι (Β. κουσιάφι).

Υπάρχουν τέλος πολλές λέξεις (ιδίως βουλγάρικες) που δεν ακούγονται στη **Βέργη** όπως: καπίνα (βατόμουρο), αλούπα (αλεπού), αρπιδόνα (υπόλειμμα στημονιού), άφτρα (σπυράκι), βαγόνι (βαρέλι), βάδα (αυλάκι), βαρακλίδι (γρύλος), βισέλα (ιδιότροπη γυναίκα), μπάνιτσα (τυρόπιτα), μπαρίσα (συμφιλίωση), μπέλμπιτσα (ψάρι), γιμινί (παπούτσι), γαβασιά (φίμωτρο).

17. ΤΑ ΡΟΔΙΤΙΚΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ

Μια πρόχειρη ματιά στο βιβλίο του Χρ. **Παπαχριστοδούλου**, δεν σου δίνει αφορμή να σκεφτείς ότι είναι δυνατόν να υπάρχουν ομοιότητες στα ιδιώματα της **Ρόδου** μ' αυτό της **Βέργης**. Με μια πιο προσεκτική μελέτη όμως ανακαλύπτεις λέξεις που δεν περίμενες, μιας και η απόσταση ανάμεσα στους

δου τόπους είναι τεράστια, και οι συνθήκες που έζησαν οι κάτοικοί τους ήταν εντελώς διαφορετικές.

Λέξεις **ροδίτικες** που τις βρίσκουμε όμοιες και στη **Βέργη** (εκτός από τις συχνόχρηστες) είναι: αγγειό, αντί, αξύγγι, αχελώνα, βαλάνι, βαράκι, βάτσινο, βεργί, βοδόγλωσσα, γιαράς, γιώνω, δυάργυρος, δρουμί, ζαβός, ζεύλα, θηλύκι, κανίσκια, καούνι, καπαρντίζω, κασιρντώ, κατωπάτια, κάφαλο, κημάς, κότσαλα, κουντώ, λουλάς, μαλάς, μαξούλι, μάξους, μπούρντα, νοματίζω, ξενοστίζω, ξουόμαι, παναΰρι, πάος, παρντάκι, πατούνα, πελιστέρι, περιχώ, πορρίχνω, πουδοκλώνω, πουτούρι, παρτσιάς, σάζι, σακάρης, σαουρντίζω, πάμπουλας, σκατοπάμπουλας, σκουτέλα, ταντέλα, τάτας, τιμαρεύου, του λόου σου, τσάκνο, τσίλα, τειάφι, ύστερο, φαούρα, φυτειά, χαραή, χασίλι, χρεία, χρίζω, Χριστού.

Μερικές λέξεις συναντούνται στη **Βέργη** με μικρή διαφορά, όπως: βεράνι (B. βεράνκο), κωλοφεγγούσα (B. κωλοφεγγίτης), κοσέρνω (B. κοσεύω), μοσκάππια (B. μοσκάβδα), πανωγούμαρο (B. πανωγόμι), πατάκι (B. μπατάκι), προφαντός (B. τορφαντά), ταλαγγούτες (B. λαγγίτες), τανάς (B. ντανάκι), τρουτσουλίτης (B. τσουτσουλιάνος), τσουβράς (B. τσιουρμπάς), τσικκαρίδες (B. τσιγαρίδια).

Τέλος συναντούνται λέξεις που στη **Βέργη** έχουν διαφορετική σημασία όπως: αλέστα (P. έτοιμοι, B. άνω κάτω), σκουτέλα (P. ταψί, B. φαγητό σε ταψί), τάρταρος (P. παγωμένος, B. ξερός), κουκουλλίθρα (P. παπαρούνα, B. μανιτάρι), κουντούρα (P. παντόφλα, B. αλέτρι ξύλινο), μπουκαγιά (P. καδένα, B. χειροπέδες ζώων), παμπούλα (P. βαμβάκι, B. νιφάδα χιονιού).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Ακαδημία Επιστημών Βουλγαρίας, Ινστιτούτο της βουλγάρικης γλώσσας, Βουλγαρο-ελληνικό Λεξικό, Σόφια 1960.**

2. **Ανδριώτη Π. Νικολάου**, *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1967.
3. **Ανδριώτη Π. Νικολάου**, *Το γλωσσικό ιδίωμα του Μελενίκου*, Θεσσαλονίκη 1989.
4. **Δημητριάδη Μενέλαου**, *Λεξικό ελληνο-τουρκικό, τουρκο-ελληνικό*, Ξάνθη 1962.
5. **Επιστήμη και Ζωή**, *Πολυλεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Χ*ιακώβου ΑΕ, Θεσσαλονίκη.
6. **Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη**, *Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1998.
7. **Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη**, *Νεοελληνική Γραμματική, Ιστορική εισαγωγή (1938)*, Θεσσαλονίκη 1993.
8. **Κοντοσόπουλου Γ. Νίκου**, *Μακεδονικά Διαλεκτολογικά, Το ιδίωμα Δημητρισίου Σερρών*.
9. **Κουκκίδη Κωνίνου**, *Λεξιλόγιο ελληνικών λέξεων παραγομένων εκ της τουρκικής*, Αθήνα 1960.
10. **Κωντσιλίδη Σ. Κωνίνου**, *Νόστιμον Ξυλότρος*, Σέρρες 1999.
11. **Παπαγεωργίου Ν. Πέτρου**, *Αι Σέρραι και τα προάστια τα περί τας Σέρρας και η μονή Ιωάννου του Προδρόμου*, Θεσσαλονίκη 1988.
12. **Παπαχριστοδούλου Ι. Χριστόδουλου**, *Λεξικό των Ροδίτικων ιδιωμάτων*, Αθήνα 1986.
13. **Πασχαλούδη Λ. Νίκου**, *Τα Τερπνιώτικα και τα Νιγριτινά*, Αθήνα 2000.
14. **Πέτροβιτς Εμμ. Νατάλη**, *Γλωσσάριο διαλέκτου Σερρών*.

Υ.Γ. Δεν μπορώ να μην τονίσω την προσφορά του πατέρα μου **Αμπατζή Πασχάλη** που μου ανέφερε όλες τις τοποθεσίες της Βέργης καθώς και τη συμβολή και των δυο γονιών μου (ιδιαίτερα της μητέρας μου **Χαριστής**) στη μετάφραση πολλών από τις τοπικές λέξεις της Βέργης. Στη συλλογή δε των λέξεων βοήθησαν αρκετοί φίλοι και συγγενείς τους οποίους ευχαριστώ. Στην ετυμολογία της λέξης **Κουπάτσι**, σημαντική ήταν η βοήθεια του δικηγόρου **Αθανασίου Ρίζου**, τον οποίο επίσης και ευχαριστώ.